

**VÄLTTÄMÄTTÖMÄT MORAALISET KOMPROMISSIT
WATCHMEN-SARJAKUVAROMAANISSA**

Joonas Sutinen
Maisterintutkielma
Kirjallisuus
Musiikin, taiteen ja
kulttuurin tutkimuksen
laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2020

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen	Laitos – Department Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä – Author Joonas Sutinen	
Työn nimi – Title Välttämättömät moraaliset kompromissit <i>Watchmen</i> -sarjakuvaromaanissa	
Oppiaine – Subject Kirjallisuus	Työn laji – Level Pro Gradu -tutkielma
Aika – Month and year Toukokuu 2020	Sivumäärä – Number of pages 57
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Pro gradu -tutkielmassani tutkin Alan Mooren ja Dave Gibbonsin tekemää sarjakuvaromaania <i>Watchmen</i>. Teoksen laajasta hahmogalleriasta keskityn Rorschachin ja Doctor Manhattanin hahmoihin. Nämä kaksi sankaria ovat teoksen hahmoista lähimpänä jonkinasteista toismaailmallista yli-inhimillisen supersankari-ihannetta ja näkemykseni mukaan Doctor Manhattan jopa saavuttaa tämän. Tarinan lopussa hahmot kohtaavat, ja moraalinen konflikti, johon he päätyvät, johtaa tilanteeseen, jossa Doctor Manhattanin on tapettava Rorschach ihmiskunnan pelastumisen vuoksi. Tutkimuskysymykseni on, millä moraalisisilla perusteilla voimme perustella hahmojen kohtaamisen lopputuleman.</p> <p>Tutkimukseni näkökulma on moraalifilosofinen. <i>Watchmenista</i> löytyy suoria viittauksia Nietzschen yli-ihmisen käsitteeseen, jota peilaan molempiin hahmoihin tutkien sitä, kuinka käsite heissä toteutuu. Rorschachin hahmoon perehdyn myös velvollisuusetiikan kautta käyttäen hyväksi Kantin kategorisen imperatiivin käsitettä. Doctor Manhattania tutkin utilitaristisesta näkökulmasta hyödyntäen R. M. Haren Arkkienkelin konseptia. Käytän myös hyväksi tarinan sisällä kulkevaa tarinaa <i>Tales of the Black Freighter</i>, joka tarjoaa hyvän mahdollisuuden tilanteen tutkimiseen sankaritarinan tyypillisen kulun kautta. Johtopäätökseni on, että <i>Watchmen</i> on tämän kaaren julkea vääristymä, joka tuo esiin sankaruuden käsitteen haurauden todellisessa maailmassa. Teos tuo esiin, ettei varsinkaan supersankareihin yhdistettävä sankaruus ole toteutettavissa ilman valtavia eettisiä ongelmia.</p> <p>Molemmille hahmoille on omistettu <i>Watchmenissa</i> oma luku, jossa kerrotaan heidän taustoistaan ja selvitetään heidän syntytarinansa. Käytän näitä lukuja ja valitsemiani etiikan suuntauksia hyväksi tuodakseni esiin molemmista hahmoista heidän oleellimmat aatteelliset ominaisuutensa. Lopuksi vertaan hahmoja toisiinsa sarjakuvan kulminaatiopisteeseen sijoitetussa konfrontaatiossa, jonka ydinkysymyksen ympärillä tutkimukseni pyörii.</p>	
Asiasanat – Keywords <i>Watchmen</i> , sarjakuva, etiikka, velvollisuusetiikka, utilitarismi, sankaruus	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	1
2. WATCHMENIN SISÄLTÖ	5
2.1 <i>Watchmenin</i> tapahtumat.....	6
2.2 <i>Tales of the Black Freighter</i>	12
3. TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	14
3.1 Aiempi tutkimus.....	14
3.3 Nietzschen yli-ihminen.....	16
3.4 R. M. Haren Arkkienkeli.....	17
3.2 Kantin kategorinen imperatiivi	19
3.5 Joseph Campbellin monomyytti.....	20
4. RORSCHACH.....	22
4.1 Walter Kovacsin muodonmuutos Rorschachiksi.....	22
4.2 Rorschach epäonnistuneena yli-ihmisenä ja musteläikän symboliikka	24
5. DOCTOR MANHATTAN	30
5.1 Jon Ostermanin muutos Doctor Manhattaniksi	31
5.2 Utilitaristinen kahden maailman herra	31
5.3 Kellontekijä	36
5.4 Onnistunut yli-ihminen ja Arkkienkeli	38
6. RORSCHACHIN JA DOCTOR MANHATTANIN KONFRONTAATIO ..	41
6.1. Epäonnistunut ja onnistunut Yli-ihminen kohtaavat.....	43
6.2 Uuden maailman ensiaskeleet	46
7. YHTEENVETO	50
LÄHTEET	52

1 JOHDANTO

Tutkin tässä tutkielmassa Alan Mooren kirjoittamaa ja Dave Gibbonsin kuvittamaa sarjakuvaromaania *Watchmen* keskittyen eritoten sen henkilöhahmojen tekoihin ja moraalisiin valintoihin. *Watchmen* julkaistiin alun perin kahdessatoista osassa vuosina 1986–1987 ja lopulta jälkimmäisenä vuonna yhtenä kokonaisteoksena (Bogicevic 2017, 247). Tutkielmani tavoitteena on selvittää, millä moraalisisilla perusteilla hahmojen toiminta teoksessa ja eritoten sen loppuratkaisussa voidaan perustella.

Watchmen on mielenkiintoinen tutkimuksen kohde, koska se käsittelee moraalista toimintaa ja inhimillisen toiminnan vajavaisuuksia supersankareiden kautta. Supersankari on jo yksin ajatuksen tasolla erityisen moraalisesti toimiva entiteetti, hahmo, jonka toimintaa ohjaa useimmiten pyrkimys kohti suurempaa hyvää. Tämä suurempi hyvä on kuitenkin päämäärä, jonka määrittelemisen on ajoittain hyvin vaikeaa, ellei liki mahdotonta. *Watchmen* esittääkin kysymyksen siitä, millaisiin uhrauksiin olisimme valmiita suuremman hyvän toteutumisen eteen ja kuinka voidaan edes puhua hyvydestä, jos sen aikaansaamiseen tarvitaan väijäämättä väriä tekoja. Teos tuntuu varsin ajankohtaiselta uuden kylmän sodan ilmapiirin ollessa jatkuvasti esillä jokapäiväisessä elämässämme.

Watchmen on eritoten saanut kiitosta monimuotoisten ja pitkälle mietittyjen hahmojensa kautta. Moore halusi hylätä supersankareita kohtaan tuntemansa nostalgian ja tuoda hahmojen kautta esille mielenkiintonsa tavallisten ihmisten sisäistä maailmaa kohtaan. Näin ollen hahmot muotoutuivat monimuotoisiksi ja heidän sisäistä maailmaansa käsitellään esimerkiksi poliittisten näkemysten ja seksuaalisuuden kuvauksen kautta. (Bogicevic 2017, 248.) Mooren alkuperäinen suunnitelma oli luoda sarjakuva, jossa hän käyttäisi jo ennestään tuttuja DC Comicsin sarjakuvasankareita. DC Comics ei kuitenkaan pitänyt ajatuksesta, koska ei halunnut antaa tunnettuja hahmojaan Mooren käytettäväksi tarinan ollessa varsin synkeä. Tämän myötä hän päätyi luomaan uudet hahmot tarinaansa varten. (Bogicevic 2017, 248.)

Watchmenin laajasta hahmogalleriasta keskityn Rorschachin ja Doctor Manhattanin hahmoihin ja eritoten heidän konfrontaatioonsa teoksen lopussa. Jos tahtoo miettiä sankaruutta ja näiden kahden hahmon toiminnan moraalisia oikeutuksia, he ovat eniten olemassa jollain abstraktilla tasolla, enemmän tarinoiden sankareina kuin ihmisinä: Doctor Manhattan on entinen ydinfyysikko, joka hajottuaan laboratorio-onnettomuuden myötä atomeiksi on onnistunut kokoamaan itsensä uudelleen kvanttitasolla entiteetiksi, joka kokee eri paikat ja ajat samanaikaisesti ja tuntee ihmisyyden vieraaksi itselleen. Rorschach puolestaan, vaikka onkin naamionsa alla Walter Kovacs -niminen mies, on ideologian ruumiillistuma; syvästi traumatisoitunut Kovacs näkee Rorschachin olevan oikea minänsä ja ajattelee Kovacsin persoonan naamiona. Tämän ”naamion” suojissa hän kulkee päivisin New Yorkin kaduilla selvittääkseen, mistä ihmiset kunakin päivänä puhuvat. Rorschach on supersankari maailmassa, jossa sankari joutuu kohtaamaan todellisen elämän dilemmat; hän on tässä suhteessa yhteensopimaton todellisuuden kanssa. Doctor Manhattan taas on niin lähellä jonkinlaista jumaluuden ruumiillistumaa kuin mahdollista; hän tekee päätöksensä inhimillisistä vajavaisuuksista vapaana punniten kunkin tilanteen matemaattisella tarkkuudella. Muut hahmot, kuten periaatteessa tarinan antagonistiksi tarjoutuva Adrian Veidt eli entinen supersankari Ozymandias, tulevat ajoittain puheeksi mutta paljon pienemmissä määrin. Nimenomaan Rorschach ja Doctor Manhattan tiivistävät näkemykseni mukaan tarinan moraaliset teemat.

Syvemmän *Watchmenin* pohtien sitä, löytyykö sen tarinasta jotain kyseenalaistamatonta konkreettista tai abstraktia moraalisen toiminnan vartijaa¹. Koska sankaruuden teema on tutkimieni hahmojen kautta vahvasti läsnä ja supersankarit voidaan nähdä muinaisten tarujen sankarien jatkeina, tutkin aihetta myös sankaruuden käsitettä peilaten käyttäen hyväksi muun muassa Joseph Campbellin monomyytin käsitettä. *Watchmen* näyttäytyy silmissäni osittain sankarin kaaren jälkeisenä tarinana tai ainakin sen vääristyneenä toistumana tarinan lähtiessä uuteen sykliin.

Tämä vääristynyt tarina kohtaa loppunsa Kovacsin riisuessa naamionsa ja ymmärrettyä tappionsa hänen pyytäessä Doctor Manhattania tuhoamaan itsensä. Vaikka Kovacsin, ja tätä kautta Rorschachin, traaginen kuolema herättää kysymyksen siitä, milloin oikeuden on toteuduttava hinnalla millä hyvänsä, hyväksyvät hahmot, ja mitä luultavimmin lukijakin,

---

¹ Teos on suomennettu nimellä *Vartijat*.

sen tosiasian, että Doctor Manhattan tekee suuressa mittakaavassa oikean päätöksen. Tutkimuskysymykseni onkin, millä moraalisisilla perusteilla voimme perustella hahmojen konfrontaation lopputuleman. Tätä kautta pystytään etsimään perustelu sille, miksi tapahtumien on kuljettava kuten ne tarinassa kulkevat ja kohtaamisessa toisen sankareista on kuoltava maailman vuoksi.

Tutkin jo kandidaatintutkielmassani *Watchmenia* mutta keskityin silloin vain Rorschachiin. *Sankaruuden mahdollisuus sarjakuvaromaanissa Watchmen* -otsikon alla pohdin tutkielmassani sankarina toimimisen eettisiä oikeutuksia ja ylipäänsä sitä, onko sankaruus edes mahdollista *Watchmenin* meidän aktuaalista maailmaamme muistuttavassa todellisuudessa. Rorschachin hahmon taustoista löytyi erinäisiä sankaruuden arkkityypin vääristymiä, joiden kautta pääsin tutkimaan moraalisen toiminnan tematiikkaa tarkemmin, mutta lähestyin kokonaisuutta nimenomaan yleisesti sankaruutta tutkien.

Watchmenin tarina pyörii suurten moraalisten kysymysten ympärillä ja teosta on tutkittu aiemmin useimmiten juuri etiikan kautta. Tarinan pyrkimys on myös tietyllä tavalla paitsi purkaa supersankarin myös sankarin käsite osiin ja saada lukija kyseenalaistamaan sankaruuden käsite tässä valossa (Thomson 2011, 142). Etiikan pyrkimys on löytää lopullinen ratkaisu moraalisiin dilemmoihin, ja *Watchmenia*, joka esittää kysymyksen siitä onko oikeudenmukainen toiminta ylipäänsä mahdollista, on järkevintä lähestyä juuri tämän pyrkimyksen kautta.

Huomioon on toki otettava, että erilaiset lähestymistavat etiikassa muodostavat erilaisen kokonaiskuvan. Tässä ohjenuoraksi on otettava monihaarainen funktionalismi, eli näkemys, jonka mukaan mikään moraaliteoria ei ole kaikkiin tilanteisiin sopiva ja universaali vaan eri teorit soveltuvat nimenomaan tietynlaisiin tilanteisiin. (Saarinen 1987, 23.) Rajaankin etiikkaan pohjautuvat lähestymistapani muutamaan eri etiikan haaraan, jotka esittelen tarkemmin teorialuvussa. Kokonaiskuvaa ei siis voi arvioida ”kilpailuttamalla” eri lähestymistapoja, mutta pyrkimyksenäni on löytää *Watchmenin* filosofiasta tapa nähdä sen lopputulema moraalifilosofisessa valossa, jossa ollaan mahdollisimman lähellä tilannetta, jossa kukin lähestymistapa pystyy perustelemaan lopputuleman. Supersankaritarinassa tulevat luonnollisesti esiin niin utilitarismi kuin kantilaisuus, samoin kuin Nietzschen yli-ihmisen käsite. Selvennän kutakin käsitettä tarkemmin teorialuvussa ja kahteen tutkimaani hahmoon syventyessä tuon esille, miksi

juuri nämä moraalifilosofian haarat ovat työkaluinani.

Käsittelen tutkielmassani ensin erillisissä luvuissa Doctor Manhattania ja Rorschachia.

Luvun ensimmäisessä osiossa kerron hahmosta ja tämän historiasta, toisessa tämän tavasta toimia, ja sen jälkeen selvitän, miten edellä mainitut toimintamallit perustellaan. Lopuksi analysoin moraalifilosofisesta näkökulmasta tarkemmin Doctor Manhattanin ja Rorschachin konfrontaatiota, joka tapahtuu *Watchmenin* lopussa.

2. WATCHMENIN SISÄLTÖ

Watchmen sijoittuu vaihtoehtoiseen todellisuuteen ja alkaa vuoden 1985 lokakuusta. Tässä todellisuudessa supersankarit ovat todellisia ja ovat toimineet aiemmin yhteistyössä esimerkiksi Minutemen-nimen ottaneessa ryhmässä. Sankarit ovat vaikuttaneet suuresti maailmanhistorian kulkuun muun muassa auttamalla Yhdysvaltoja voittamaan Vietnamin sodan. Sarjakuvan tapahtumahetkellä he eivät kuitenkaan voi toimia enää laillisesti vuonna 1977 sovitun Keene-asetuksen takia. Ainoastaan supersankarit Doctor Manhattan ja Comedian ovat saaneet jatkaa toimintaansa, koska he työskentelevät valtiolle. Sankari nimeltä Rorschach toimii myös yhä, mutta omin päin ja etsintäkuulutuksen alaisena. Sarjakuvassa myös tuodaan esille äärimmäisen kireäksi virittynyt kansainvälisen konfliktin uhka Yhdysvaltojen ja Venäjän välillä, minkä vuoksi kolmas maailmansota välähtää aina välillä lehtiotsikoissa ja ihmisten puheissa sarjakuvan aikana.

Läpi teoksen kulkee tarinana tarinan sisällä myös *Tales of the Black Freighter* -nimisen sarjakuvalehden numero ”Marooned”. *Watchmenissä* seurataan välillä New Yorkin keskustassa sijaitsevan lehtikojun pitäjän elämää, ja tämä keskustelee usein pienen pojan kanssa, joka lukee kyseistä sarjakuvaa. *Tales of the Black Freighterin* tapahtumat rinnastuvat lukuhetkellä usein päätarinan tapahtumiin, ja tämä rinnakkaiskertomus toimii yleisesti jonkinlaisena metaforana *Watchmenin* tarinalle myös tematiikan ollessa hyvin samanlainen. Kyseinen sarjakuva linkittyy myös tekijänsä kautta *Watchmeniin*, mihin palaan myöhemmin teoksen juonen kuvailussa.

Watchmenissä seurataan ajoittain tavallisten newyorkilaisten elämää muutamien sivujen verran. Eniten näkyvyyttä saavat edellä mainitun lehtikojun ympärillä pyörivät hahmot ja Rorschachia tutkiva vankilapsykiatri. Kaikki nämä ihmiset ovat läsnä, kun New Yorkin keskustaa kohtaa katastrofi, jonka esittelen juonta läpi käydessäni. Palaan analyysin sitä vaatiessa myös näihin sivuhenkilöihin.

2.1 *Watchmenin* tapahtumat

Watchmenin tarina alkaa, kun poliisit tutkivat newyorkilaisen Edward Blaken kuolemaa tämän pudottua korkealla sijaitsevan kerrostaloasuntonsa ikkunasta kadulle. Johtolankojen perusteella he päättävät jonkun murtautuneen asuntoon ja tappelun lopuksi heittäneen Blaken ikkunan läpi. Yön tultua ja virkavallan poistuttua Rorschach saapuu paikalle tutkimaan rikospaikkaa. Tutkiessaan paikkoja hän huomaa, että Blaken vaatekomerossa on salainen luukku, jonka takaa löytyy asu, joka on kuulunut Comedian-nimiselle supersankarille. Ymmärrettyään Blaken salaisen henkilöllisyyden Rorschach ottaa asiakseen varoittaa muita entisiä supersankareita siltä varalta, että joku salamurhaaja olisi myös heidän perässään.

Ensimmäisenä Rorschach etsii käsiinsä Daniel Dreibergin, joka toimi muinoin Nite Owl -nimisenä supersankarina. Eläköitynyt Dreiberg on impotenssista kärsivä ja elämäänsä apeasti suhtautuva vanhapoika, joka säilyttää yhä välineistöään ja isoa lentoalustaan asuntonsa salaisessa kellarissa. Hän ei usko Rorschachin puheita sankareiden murhaajasta. Seuraavaksi Rorschach tapaa Adrian Veidtin, tunnetun miljonäärin, hyväntekijän ja maailman älykkäimpänä ihmisenä pidetyn miehen, joka toimi aiemmin Ozymandias-nimen alla. Henkilöllisyytensä hän paljasti julkisesti jo ennen Keene-asetuksen voimaantuloa ja on sittemmin tehokkaasti tuotteistanut imagonsa. Hänkin suhtautuu Rorschachin väittämiin skeptisesti.

Viimeisenä Rorschach murtautuu armeijan salaisiin tiloihin, missä hän tapaa ennen Jonathan Ostermanina tunnetun entiteetin Doctor Manhattanin ja tämän kanssa seurustelevan Silk Spectre -nimen alla toimineen Laurie Juspeckykin. Doctor Manhattan on entinen tiedemies, joka ydinkiihdyttimen sisään jouduttuaan hajosi atomeiksi ja koottuaan itsensä kokoon palasi takaisin olentona, joka näkee kaikkiin aikakausiin yhtäaikaaisesti ja pystyy muokkaamaan ympäröivää materiaa ja itseään täysin tahtonsa mukaan. Häntä pidetään valtion aseena salaisessa tukikohdassa, jossa hän samalla tekee tutkimustyötä tiedemiehenä. Juspeczyk puolestaan on joutunut puoliväkisin tilanteeseensa;

hänen äitinsä oli supersankari ja kasvatti tyttärensä jatkamaan rooliaan, ja luovuttuaan sankaruudesta Keene-asetuksen myötä hän on joutunut elämään maan alla Doctor Manhattanin kanssa. Juspezyk suhtautuu vihamielisesti Rorschachin paikalle tuloon, ja he riitaantuvat siitä, miksi heidän tulisi piitata Blaken kuolemasta. Juspezyk huomauttaa, että Blake oli supersankariaikoinaan pahoinpidellyt ja yrittänyt raiskata hänen äitinsä. Rorschach riitaantuu Juspezykin kanssa ja poistuu paikalta. Tapahtumien seurauksena Juspezyk soittaa Dreibergille, ja he päättävät nähdä illallisella. Sen aikana tulee rivien välistä selväksi, että molemmat kaipaavat salaa supersankarimenneisyyttään, ja myöhemmin alkaa paljastua, että heillä on myös tunteita toisiaan kohtaan.

Blaken hautajaisten jälkeen Rorschach seuraa seremoniasta kotiin asti yhtä hautajaisvieraista. Tämä henkilö on ennen Moloch-nimellä super-rikollisena toiminut Edgar Jacobi, ja uhkailun jälkeen hän paljastaa Rorschachille nähneensä Blaken noin viikko ennen tämän kuolemaa. Ilmeisesti humalainen Blake murtautui sekavana Jacobin asuntoon keskellä yötä ja puhui tälle suunnitelmasta, johon liittyy mystinen saari täynnä suunnittelijoita ja jonkinlainen salaliitto Doctor Manhattanin pään menoksi. Keskustelun loppuksi paljastuu myös, että Jacobi sairastaa parantumattomaa syöpää.

Myöhemmin Doctor Manhattan esiintyy televisiossa suorassa lähetyksessä suostuttuaan harvinaiseen ”Kysy ja vastaa” -sessioon yleisön kanssa. Yleisössä oleva Nova Express -lehden toimittaja ottaa puheeksi Manhattanin entisen kollegan kuoleman syöpään ja sen, että tämän entinen rakastettu Janey Slater kärsii parantumattomasta syövästä samoin kuin Jacobi. Doctor Manhattan järkyttyy ajatuksesta, että hän olisi vastuussa näiden ihmisten sairastumisesta ja myöhemmin siirtää itsensä telepaattisesti Marsiin todettuaan, ettei kestä enää ihmisten ympäröimänä olemista. Marsin pinnalla hän käy läpi historiaansa ja luo ajatuksen voimalla valtavan kellokoneistoa muistuttavan rakennelman, jonka sisälle hän siirtyy asumaan.

Doctor Manhattanin käydessä läpi ajatuksiaan Marsissa ja valtion menetettyä salaisen aseensa kansainvälinen konflikti pahenee oitis, ja tiedon levittyä Venäjä hyökkää

Afganistaniin. Hyökkäyksen seurauksena Yhdysvaltojen hallinto pitää kokouksen ja toteaa ydinsodan olevan luultavasti hyvin lähellä.

Näiden tapahtumien aikoihin Veidtin toimistoon hyökkää sala-ampuja, joka ehtii ampua tämän sihteerin ja yrittää surmata myös Veidtin, joka kuitenkin ehtii pysäyttämään ampujan ajoissa. Ampuja kuitenkin kuolee puremaansa syanidikapseliin, joten Veidt ei ehdi selvittää, kuka on murhayrityksen takana. Samassa luvussa Rorschach saapuu Jacobin kotiin vain löytääkseen tämän ammuttuna ja huomaa joutuneensa lavastetuksi syylliseksi murhaan. Samaan aikaan anonyymien vihjeiden saaneet poliisit ovat saartaneet Jacobin talon ja saavat pakoa yrittävän Rorschachin kiinni. He ottavat hänen naamionsa pois, ja hän paljastuu Walter Kovacsiksi. Kovacs on ollut näkyvässä pitkin tarinaa katukuvassa miehenä, joka kantaa kylttiä, jossa lukee ”End is nigh”. Tämän maailmanlopun saarnaajan hahmon varjolla Rorschach on seurannut ihmisten puheita New Yorkin kaduilla. Seuraavassa ”The Abyss Gazes Also” -luvussa Kovacs päättyy vankilapsykiatrin tutkimuksen kohteeksi. Palaan tähän aiheeseen tarkemmin Rorschachin hahmoa käsittelevässä luvussa.

Näiden tapahtumien aikana Doctor Manhattanin hylkäämä Juspezyk on saapunut Dreibergin luokse, ja he ovat lähentyneet romanttisesti. He yrittävät rakastella, mutta Dreiberg on kykenemätön. Seurattuaan uutisista tarinoita salamurhayrityksistä, Rorschachin vangitsemisesta ja kansainvälisten konfliktien kärjistymisestä ja vihaisena impotenssistaan Dreiberg päättyy avuttomuudessaan salaiseen kellariinsa muistelemaan menneitä aikoja, ja he päättävät Juspezykin kanssa pukea vielä kerran vanhat asut ylleen ja lähteä partioimaan kaupunkia Dreibergin lentoaluksessa. He törmäävät sattumalta taloon, joka on tulossa ja pelastavat sen asukkaat. Tämän jälkeen, löydettyään kutsumuksensa, he päätyvät rakastelemaan aluksessa. Seksin jälkeen he päättävät vapauttaa Rorschachin selvittääkseen, kuka on supersankareihin kohdistetun salajuonen takana.

Myöhemmin Doctor Manhattan ilmestyy Dreibergin luokse ja siirtyy Juspeczykin kanssaan Marsin pinnalle, missä he keskustelevat siitä, tulisiko kaikkivoipaisen Manhattanin puuttua maailman tilanteeseen. Suuremmasta perspektiivistä asioita katsova ja ymmärtävä Doctor Manhattan näkee elämän maapallolla pienenä asiana eikä kovinkaan oleellisena. Kiistelyn lomassa Juspeczyk ymmärtää, että Blake on hänen isänsä ja kauhuissaan heittää hajuvesipullon seinään, minkä tuloksena Doctor Manhattanin valtava koneisto tuhoutuu pirstaleiksi. Manhattan, joka rakastaa yhä Juspeczykiä, selittää, kuinka uskomattomien sattumien sarja tämän olemassaolo on esiin tulleiden tosiasioiden valossa ja kertoo ymmärtäneensä jokaisen ihmiselämän ainutlaatuisuuden äärimmäisen epätodennäköisenä sattumuksena, ”termodynaamisena ihmeenä”. Hän päättää palata maan pinnalle Juspeczykin kanssa.

Samaan aikaan Rorschach ja Dreiberg ovat jatkaneet tutkimuksiaan, jotka johdattavat heidät Adrian Veidtin toimistoon. Siellä he löytävät tiedostoja, jotka todistavat, että Veidt lavasti oman salamurhayrityksensä ja on vastuussa niin Doctor Manhattanin syyksi luulluista sairastumisista, Blaken salamurhasta kuin Rorschachin lavastamisesta murhaajaksi. Veidt on itse tällä välin siirtynyt Antarktikselle, missä hän aikoo toteuttaa suunnitelmansa seuraavan vaiheen. Hän on tapattanut kaikki suunnitelmastaan tietävät tahot ja seuraa tilannetta Ozymandiasin asussaan. Edessään hänellä on valtava seinä täynnä televisioruutuja, joista hän näkee Yhdysvaltojen eri kanavien ohjelmat yhtä aikaa.

Rorschach ja Dreiberg päättävät lentää jälkimmäisen aluksella Antarktikselle selvittämään, mikä on suunnitelman seuraava vaihe. Ennen tätä Rorschach tiputtaa koko tarinan ajan mukanaan pitämänsä päiväkirjan New Frontiersman -lehden juttuvihjeitä vastaanottavaan laatikkoon. Heidän päästyään Veidtin Etelämantereen tukikohtaan paljastuu, että hän on jo ehtinyt tehdä seuraavan siirtonsa. New Yorkin keskustaan ilmestyy teleportin kautta yhtäkkiä valtava, etäisesti ihmisaivoilta näyttävä yksisilmäinen olento, joka ilmestyessään surmaa puolet kaupungin asukkaista ja lähettää kuollessaan valtavan psyykkisen paineaallon, joka saa suuren osan eloonjääneistä menettämään järkensä. Veidt selittää kehilleensä olentoa salaisessa lokaatiossa omistamallaan saarella. Sen olemus on Veidtin tiedemiesten luoma klooni kuolleen psykkikon aivoista, ja olennon mieli on ladattu täyteen

kauheita ajatuksia, jotka tulisivat vielä vuosia vaikuttamaan maapallolla herkempimielisiin ihmisiin. Lisäksi sen mieleen on koodattu *Tales of Black Freighterin* käsikirjoittajan Max Shean luomia mielikuvia vieraista avaruusolentojen kulttuureista, kuvataiteilija Hira Manishin karmivia teoksia ja avantgardesäveltäjä Linette Paleyn äänimaisemia. Näin ollen jokainen olennon psyykkisille taipumuksille altistuva saisi vahvoja mielikuvia siitä, että kyse on toisesta maailmasta tulleesta hirviöstä.

Doctor Manhattan ja Juspezyk ilmestyvät New Yorkiin juuri kauhunäytelmän loputtua, ja järkyttynyt Juspezyk vaatii, että he poistuvat paikalta. Doctor Manhattan aistii Veidtin olevan kaiken takana ja siirtää heidät Antarktikselle tämän tukikohtaan. Veidt paljastaa tehneensä kaiken tämän estääkseen kolmannen maailmansodan syttymisen ja pian hänen seinämänsä televisioruudut täyttyvätkin uutisista, joissa oletetaan maailman joutuneen maapallon ulkopuolisen uhan uhriksi New Yorkin tapahtumien myötä ja valtiot luopuvat sotasuunnitelmistaan selvittääkseen yhdessä, miten varautua toiseen vastaavanlaiseen tapaukseen.

Veidt on tapattanut kaikki juonessaan mukana olleet asianomaiset, joten jäljellä olevat neljä sankaria ovat raskaan valinnan äärellä: paljastaako Veidt veriteon tekijäksi vai vaietako asiasta? Ensimmäinen ratkaisu johtaisi siihen, että maailma luultavasti päätyisi taas ydinsodan uhan alle, mutta jälkimmäinen pakottaisi luopumaan oikeudenmukaisuudesta. Juspezyk ja Dreiberg ovat järkyttyneitä tilanteesta mutta päätyvät olemaan vaiti, samoin kuin Doctor Manhattan, jonka näkökulmasta miljoonien ihmisten kuolema on pieni taakka miljardien pelastamiseksi. Vain Rorschach, jonka mielestä totuuden on tultava julki joka tilanteessa seurauksista piittaamatta, poistuu paikalta päättäen paljastaa Veidtin juonen.

Tukikohdan ulkopuolella Doctor Manhattan koettaa järkeistää asiaa Rorschachin kanssa. Rorschach toteaa, että yksi uhri lisää Veidtin uuden utopian äärellä ei merkinne enää mitään. Hän riisuu naamionsa viimeisen kerran ja pyytää Manhattania tekemään välttämättömän, minkä tuloksena tämä räjäyttää Rorschachin riekaleiksi. Palattuaan sisälle

Doctor Manhattan näkee Juspeczykin ja Dreibergin nukkumassa sylkkäin ja käy keskustelemassa meditoivan Veidtin kanssa. Doctor Manhattan toteaa siirtyvänsä toiselle planeetalle ja elämän arvon tajuttuaan kokeilevansa mahdollisesti itsekin elävien olentojen luomista. Veidt kysyy häneltä, eikö lopulta kaikki päättynytkin hyvin, mihin tämä vastaa kryptisesti, ettei mikään koskaan lopu ja katoaa jättäen hämmentyneen Veidtin mietteliäänä meditointitilaansa.

Sarjakuvan lopussa siirrytään määrittelemättömän ajan päähän tulevaisuuteen ja näytetään, kuinka uuden identiteetin omaksuneet Juspeczyk ja Dreiberg vierailevat ensiksi mainitun äidin luona ja puhuvat keskenään mahdollisesti uusien sankariroolien omaksumisesta. New Yorkissa elämä jatkuu rauhallisena ja kaikkialla näkyy mainoksia liittyen maailmanrauhaan ja Veidtin tuotteisiin. Lopuksi näytetään New Frontiersmanin toimitus, jossa valmistaudutaan uuteen päivään. Päivän lehdestä puuttuu vielä kahden sivun verran tekstiä, ja apulaispoikaa pyydetään etsimään jotain lukijoiden juttuvihjelaatikosta. Viimeisessä ruudussa tämän käsi kurkottaa kohti pinoa, josta pilkottaa myös Rorschachin päiväkirja.

Keskityn tässä tutkielmassa tutkimaan lähinnä Doctor Manhattanin ja Rorschachin hahmoja, koska he tuntuvat tietyllä tasolla eniten irrallisilta tapahtumista. Juspeczyk ja Dreiberg seuraavat eniten inhimillisinä hahmoina tapahtumien kehitystä, ihmisinä ihmisten joukossa, ja Veidt omalla omituisella tavallaan pyrkii toteuttamaan humaaniutta toiminnassaan. Doctor Manhattan näkee maailman erilaisella tajunnan tasolla kokiessaan sen kvanttitasolla, jossa ei synny emotionaalista kontaktia ihmisiin. Rorschach puolestaan näkee kyynisesti ihmisen kuria tarvitsevana olentona, jota säännöt ja sopimukset estävät toteuttamasta kauheuksia. Doctor Manhattan on sattumien, Rorschach oman valinnan kautta ulkopuolinen tarkastelija.

Doctor Manhattanista puhutaan jo sarjakuvassa jonkinlaisena jumalhahmona, ja sitä hän tietyllä tavalla onkin; entiteetti, joka on kykenevä luomaan atomitasolla uusia asioita ja jolla on kuitenkin ihmisen olemus ja ajattelutapa, joten hän on omalla tavallaan kykenevä

logiikallaan moraalisten valintojen tekoon. Hänen syntymänsä vahingollisuus rinnastuu taas siihen, kuinka jumala syntyi tyhjästä. Palaan tähän rinnastukseen tarkemmin myöhemmin tutkielmassani.

Rorschach taas on syntynyt Kovacsin traumojen ja observaatioiden tuloksena. Kovacs ymmärtää, etteivät sankarit toimi kuten toimivat omasta halustaan vaan pakosta; hänen kyynisen näkemyksensä mukaan ihminen tarvitsee ulkopuolisen moraalinvartijan, joka pitää tämän aisoissa.

2.2 Tales of the Black Freighter

Watchmenin lomassa kulkevan *Tales of the Black Freighter* -lehden numeron tarinan nimi on ”Marooned”. Siinä nimettömäksi jäävä merimies joutuu autiolle saarelle Black Freighter -nimisen aavelaivan tuhattua hänen aluksensa. Hänen lisäksi rantaan ajautuneet miehistön jäsenet ovat kaikki kuolleita. Merimies haluaa palata mantereelle varoittamaan ihmisiä ja perhettään lähestyvistä aavelaivasta. Rakennusaineita hän ei löydä, minkä vuoksi mies päätyy käyttämään kuolleiden tovereidensa ruumiita lautan rakentamisessa. Tällä makaaberilla lautalla hän lähtee matkaan. Merimies joutuu muun muassa tappamaan matkan varrella lautan kimppuun hyökkävään hain ja syö tämän lihaa muun ravinnon puutteessa.

Matkan loputtua merimies on tullut hulluksi, ja hän saa päähänsä, että Black Freighter on jo rantautunut ja sen miehistö on tappanut kaikki ihmiset lähialueella. Kun rantaan saapuu pariskunta hevosilla ratsastaen, mies tappaa vainoharhojensa vallassa heidät ja lähtee ratsastamaan hevosella kohti asuinalueita. Siellä hän näkee kotinsa ja astuu sisälle. Pimeässä talossa hän näkee hahmon ja hyökkää tämän ihmisen, jota luulee perheensä murhaajaksi, kimppuun. Hahmo paljastuu kuitenkin hänen vaimokseen, ja mies ryntää kauhistuneena takaisin rantaa kohti. Siellä hän näkee Black Freighterin lähestyvän ja

ymmärtää sen olevan vain hänen sielunsa perässä. Periksi antaen merimies lähtee kahaamaan kohti alusta ja kohtaloaan, jonka on hyväksynyt hulluksi tulemisen myötä.

Tales of the Black Freighter lomittuu usein *Watchmenin* päätarinan kanssa toimien vertauskuvana kunkin hetken tapahtumille tarinassa ja tiivistäen kokonaisuuden lohduttoman yleistunnelman. Esimerkiksi luvussa ”The Abyss Gazes Also” tarinan merimies taistelee haita vastaan, kun toismaailmassa poliisit saavat kryptisen vihjeen Rorschachin olinpaikasta anonyymien soittajan puhuessa raa’asta haista (”raw shark” kuulostaa lausuttuna varsin paljon Rorschachilta). *Tales of the Black Freighter* toimii kuin käänteinen sankarin tarina. Yleensä sankari lähtee matkaan, päätyy toismaailmalliseen seikkailuun ja palaa lopulta kotiin mukanaan uutta viisautta joka tuo onnea. *Tales of the Black Freighterin* merimies taas lähtee liikkeelle toismaailmallisen painajaisen keskeltä, matkaa kotiinsa ja tajuttuaan ettei paluuta ole palaa takaisin hirveään aavelaivaan. Se viisaus, mitä matkalla on opittu, tuo onnen sijaan sanoin kuvaamatonta kauhua. Kuten *Watchmenin* eläköityneet supersankarit, myös merimies haluaa palata maailmaan, jossa on järkeä, ymmärtämättä, että tuho on ollut koko ajan väistämätön ja että hänen on antauduttava sille lopussa samalla tavalla kuin sankareiden on myönnyttävä Veidtin uuden maailman visioon.

3. TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

3.1 Aiempi tutkimus

Watchmen on tyylilajinsa klassikkona ollut laajasti tutkimuksen kohteena eritoten moraalialia koskevien teemojensa kautta. Richard Reynoldsin vuoden 1992 teoksessa *Super Heroes – A Modern Mythology* on omistettu oma lukunsa nimenomaan *Watchmenille* ja sitä tutkitaan myös luvussa, jossa käsitellään supersankarien asujen symbolista merkitystä. Mark D. Whiten toimittama esseekokoelma *Watchmen and Philosophy: A Rorschach Test* (2009) omistautuu myös aiheelle, samoin kuin useampi muu essee, joita olen käyttänyt lähteenä. Jyväskylän yliopistossa pro gradu -tutkielman *Watchmenista* on aiemmin tehnyt Oskari Rantala, jonka tutkielma *Hetkien punahehkuiset kopiot: toistuvat ruudut sarjakuvaromaanissa Watchmen* käsittelee toistuvia ruutuja tehokeinona ja kuinka esimerkiksi kerronnan näkökulma niissä ilmenee. Koska *Watchmen* on sarjakuva, koen aiheelliseksi mainita, etten itse keskity teoksen visuaalisen puolen analysointiin, ellei moraalisten teemojen käsittely sitä vaadi. Käsittelemäni teemat tulevat enemmän esille tarinan kuin sarjakuvan suhteellisen realistisen ilmeen kautta.

Tutkimuksen kohteena on useimmiten myös ollut koko *Watchmen* kaikkine hahmoineen. Omassa tutkimuksessani kuitenkin keskityn vain osaan tästä kokonaisuudesta, ottaen kohteeksi vain kaksi hahmoa ja nimenomaan yhden kohtauksen koko tarinasta. Rorschachin suhde Nietzschen yli-ihmiseen ja kantilaisuuteen samoin kuin Doctor Manhattanin näkeminen jumalhahmona ovat aiemmassa tutkimuksessa tuttuja teemoja, joihin palaan heitä tarkemmin esitellessäni.

Watchmen ottaa teoksena käsittelyynsä koko supersankarisarjakuvan kaanonin kaikkine aikakausineen. Tarkemmin tätä aspektia käsitellään muun muassa Richard Reynoldsin kirjassa *Superheroes: A Modern Mythology* (1994), jossa *Watchmenille* on omistettu oma lukunsaakin. Supersankarisarjakuva on tyylilajina tunnettu hegemonisista ja autoritäärisistä tarinoista (Reynolds 1992, 7). *Watchmen* peilaa tätä ominaispiirrettä muun muassa Vietnamin sodassa ja ydinsodan uhan alla toimivien sankareidensa kautta heidän

toimiessaan valtion toimijoina, lainsuojattomina rikollisten rankaisijoina ja äärimmillään maailman kohtaloa käsissään pitelevinä tahoina.

Richard Reynolds erittelee kirjansa alussa luvussa ”Masked Heroes” seitsemän piirrettä, jotka yleensä määrittelevät supersankarin toimintaa. Kaikki nämä tekijät ovat peräisin ensimmäisestä Teräsmies-tarinasta ja määrittelevät pitkälti tyylilajin konventiot. (Reynolds 1992, 12.) Ominaisuudet on jaoteltu Reynoldsin teoksessa seuraavien otsakkeiden alle:

1. Lost parents
2. The man-god
3. Justice
4. The normal and the superpowered
5. The secret identity
6. Superpower and politics
7. Science as magic

Kaikki edellä mainitut piirteet löytyvät *Watchmenin* hahmogalleriasta. Kohdat kolme, neljä ja kuusi koskevat tosin ainoastaan käsittelemieni tapahtumien kulkua. Ne näytetään kuitenkin kyseenalaistavassa valossa, missä näkyy Mooren perehtyminen sarjakuvan historiaan ja hänen pyrkimyksensä näyttää supersankaruus kyseenalaistavassa valossa. Huomionarvoista on sekin, ettei *Watchmenissa* ole supersankarisarjakuvalla tyypillisiä superroistoja. (Reynolds 1992, 115.) Ainut tällainen hahmo, jäänne Minutemenin ajoilta, on tarinan tapahtumien aikaan varjo entisestä itsestään, kuolemansairas heiveröinen mies, jota *Watchmenin* sankarit riepottelevat mielenliikkeidensä mukaan. Tämä hahmo, Moloch, suorastaan alleviivaa sitä, kuinka *Watchmenin* maailmassa entiset mustavalkoiset jaot hyvään ja pahaan ovat tulleet turhiksi. Ei ole absoluuttista hyvää tai pahaa. Sankaritarinat on käyty läpi, ja entisaikojen ikonit murskataan uuden, ambivalentimman sankaritarinan

tieltä.

3.3 Nietzschen yli-ihminen

Friedrich Nietzsche (1844–1900) oli saksalainen filosofi, jonka kuuluisa lausahdus kuilusta, joka katsoo takaisin siihen katsovaa antaa nimen *Watchmenin* luvulle “The Abyss gazes also”. Nietzschen moraaliopit ja yli-ihmisen käsite nivoutuvat näkemykseni mukaan selkeästi Doctor Manhattanin ja Rorschachin hahmoihin, joten käyn lyhyesti läpi analyysini kannalta oleellisia Nietzschen ajatuksia. Esittelen kuitenkin vain tutkimukseni kannalta tärkeät käsitteet, koska Nietzsche on hahmona humanistisissa tieteissä yleisesti tunnettu ja hänen teoriansa muodostavat vain osan siitä viitekehyksestä, jonka puitteissa käsittelen tutkimusaineistoani.

Nietzschen merkittävintä antia filosofialle olivat hänen ajatuksensa eettikkona ja uskontokriittikkona (Russell 1946, 334). Esa Saarinen selittää teoksessaan *Länsimaisen filosofian historia huipulta huipulle Sokrateesta Marxiin* (1986) Nietzschen kielen olevan ”aforistista ja maalailevaa, samanaikaisesti tiukasti tiivistävää ja vuolaasti ryöppyävää” sekä vahvasti asenteellista (Saarinen 1986, 359). Tämä vaikeaselkoinen, monitulkinnallinen ja lukijaa jopa loukkaamaan pyrkivä kirjoitustyyli on myös johtanut siihen, että Nietzsche on nähty aikojen saatossa hyvin kyseenalaisessa valossa, eikä hän piittaa sanottavammin lukijan väärintulkintoista, saati neuvottele tämän kanssa (Saarinen 1985, 357). Nietzschen ajattelu antaa mahdollisuudet moninaisiin tulkintoihin, joita on helppo soveltaa *Watchmenin* tarkasteluunkin – onhan teos kuitenkin tutkielma moraalisen toiminnan mahdottomuudesta, ja syvempiin sfääreihin katsoessaan Nietzsche on varsin pätevä opas.

Teoksessaan *Hyvän ja pahan tuolla puolen (Jenseits von Gut und Böse, 1886)* Nietzsche selittää, että on olemassa kahdenlaista moraalialia, herramoraalia ja orjamoraalia (Nietzsche 2007, 170). Uskonnon, eritoten kristinuskon moraaliopin hän näkee vastenmielisenä ja ihmisyyttä orjuuttavana. Itseään kunnioittava ihminen ei saisi kumartaa mitään jumalaa tai alistua tämän tahtoon. Kristilliset kirkkokunnat Nietzsche puolestaan näkee diktatuureja

yllä pitävinä, demokratiaa horjuttavina ja köyhiä sortavina voimina (Russell 1992, 341). Papiston liittolaisuus monien maallistuneiden tahojen kanssa pitää huolen siitä, että ”kristillis-uskonnollisen siunauksen antaminen vallitsevalle järjestelmälle on tehokas keino tavallisen kansan pitämiseksi nöyränä, vallanpitäjille alamaisena” (Riihimäki 2009, 20). Nietzsche ei kaihtanut äärimmäistä ajatusta siitä, että on heikompia ja vahvempia yksilöitä. Hänen ajattelussaan kuitenkin korostuu, että vahvempien ihmisten tulisi sääliä ja pitää huoli heikommistaan. Vahvemmat ihmiset hän näki itsenäisinä toimijoina, joita eivät kahlinneet perinteiset moraaliopit, vaan jotka loivat oman toimintamallinsa elämälle.

Nietzsche esittelee yli-ihmisen käsitteen teoksessaan *Näin puhui Zarathustra (Also sprach Zarathustra, 1883–91)*. Nietzschen mukaan ihminen on jotain, joka on voitettava, koska kaikki olennot ovat meihin saakka luoneet jotain itseään korkeampaa (Nietzsche 2009, 11). Yli-ihminen kieltää kristillisen orjamoraalin. Nietzschen ajatus yli-ihmisestä on selvästi käsitteellinen; hän ei ajatellut sitä konkreettisena hahmona, vaan ideaalina ihmisyytenä, johon pitäisi pyrkiä. Nietzschen ajatuksen mukaan ihminen on oma toimiva itsensä vasta, kun tämä hylkää uskoon liittyvät moraaliopit, riisuu ne pois ja kokoaa itsensä uudestaan ikään kuin alusta asti moraalisenä olentona luoden omat arvomaailmansa.

3.4 R. M. Haren Arkkienkeli

Richard Mervyn Hare (1919–2002), tunnettu paremmin lyhenteellä R. M. Hare, oli englantilainen moraalifilosofi. Hänen oleellisimpina pidetyt teoksensa ovat *The Language of Morals* 1950-luvulta, *Freedom and Reason* 1960-luvulta ja hänen työnsä huipentava *Moral Thinking* vuodelta 1981 (Airaksinen 1987, 61). Keskityn tutkielmassani viimeksi mainitussa teoksessa esiteltyyn Arkkienkelin käsitteeseen. Käytän lähteenä myös Timo Airaksisen teosta *Moraalifilosofia* vuodelta 1987. Tässä teoksessa Airaksinen avaa erikseen Haren käsitteitä, ottaa esille niissä piileviä ongelmakohtia ja ylipäänsä tutkii eri aikojen moraalifilosofien ajattelutapojen eroja.

Airaksisen mukaan Haren alkupään ajatuksiin kuului muun muassa näkemys siitä, että moraalit on kielessä ja moraalipäätelyt ovat eettisesti neutraaleja. Hänen ajattelunsa vaati

universalisointia; toisin sanoen samat säännöt koskevat kaikkia ihmisiä. (Airaksinen 1987, 67.) Airaksinen huomauttaa universalisointiin liittyvän selkeitä ongelmia, mainiten esimerkkinä tilanteen, jossa hän joutuisi valehtelemaan tilanteessa, jossa on aseella uhattuna. Eikö universaalisti ajateltuna valehtelu olisi tässäkin tilanteessa väärin? (Airaksinen 1987, 70.)

Moraali on Haren mukaan muita arvoalueita arvokkaampi. Kuten Airaksinen muotoilee: ”kun valitsee yleisen periaatteen ylivertaiseksi ohjeeksi, sitoutuu periaatteen moraalisuuteen” (Airaksinen 1987, 72). Kun muut periaatteet joutuvat ristiriitaan, ylin periaate saa toimia päätöksen pohjana.

Arkkienkelin käsite moraalifilosofiassa on R. M. Haren kehittämä, ja se pohjautuu Adam Smithin ideaalisen tarkkailijan (*ideal observer*) käsitteeseen (Airaksinen 1987, 82). Arkkienkeli on ”idealisoitu persoona, jolla on kaikki tieto maailman tosiseikoista ja lainalaisuuksista sekä ihmisten psykologiasta ja haluista [--] kriittinen eetikko, jonka esimerkkiä ihmisen on seurattava” (Airaksinen 1987, 83).

R. M. Hare selittää arkkienkelin käsitettä tarkemmin teoksessaan *Moral Thinking* moraalisten konfliktien ratkaisemisen yhteydessä. Hän esittää luvussa “The Archangel and the Prole” kaksi ääripäätä moraalisisista toimijoista; arkkienkelit ja prolet (Hare 1982, 44). Jälkimmäinen ilmaus on otettu George Orwellin teoksesta *1984*² (Hare 1982, 45). Arkkienkeli on aiemmin mainittu entiteetti, joka toimii yksinomaan kriittisen ajattelun pohjalta. Prole taas on tämän vastakohta, intuition varassa toimiva, kriittiseen ajatteluun kykenemätön hahmo. (Hare 1982, 45.) Haren mukaan meissä kaikissa on näitä molempia ja tilanteen mukaan voimme katsoa, kumpi toimintatapa on meille järkevämpi.

Pyркиäksemme mahdollisimman pitkälle siihen, miten arkkienkeli toimisi, meidän tulisi juurruttaa itseemme joukko järjestelyjä, intuitioita, motivaatioita ja *prima facie* -

---

² Sanalla prole viitataan Orwellin teoksessa kuvitteellisen Oseania-suurvallan työväenluokan edustajiin. Sana on lyhenne proletariaatista.

periaatteita, koska suuren osan ajasta meillä ei ole mahdollisuutta toimia ajan kanssa moraalisten valintojen äärellä. (Hare 1982, 47) Kuinka sitten tiedämme, koska toimia kuin arkkienkeli? Haren vastaus ei tarjoa lopulta kovin tyydyttävää vastausta kysymykseen:

We have to know ourselves in order to tell how much we can trust ourselves to play the archangel without ending up in the wrong Miltonic camp as fallen archangels (Hare 1982, 45).

Arkkienkelinä toimiminen vaatisi ihmiseltä lähes ylimaallista kykyä tuntea itsensä, ja harvalla on kykyä käydä nopeasti läpi kaikkia moraalisia periaatteita, joiden pohjalta Arkkienkeli toimisi. Hare toki tiedostaa tämänkin aspektin, mutta arkkienkeli ei tässä valossa vaikuta käytännössä sovellettavalta idealta. Oli se sitten Nietzschen yli-ihminen tai Haren Arkkienkeli, pyrkimys on näissä filosofisissa ajattelutavoissa johonkin ihmisyyttä suurempaan.

3.2 Kantin kategorinen imperatiivi

Saksalaisen filosofi Immanuel Kantin (1724–1804) moraalifilosofisten teorioiden suhdetta Watchmeniin on tutkittu aiemminkin. Muun muassa Mark D. Whiten teos *Watchmen and Philosophy: A Rorschach Test* on käsitellyt Rorschachin ja Doctor Manhattanin toimintaa kantilaisuuden ja utilitarismin näkökulmista.

Kantin moraalifilosofisia pohdintoja leimasi ajatus velvollisuudesta. Käsittelen Rorschachin hahmoa jossain määrin Kantin velvollisuuseettisten ajatusten kautta. Tätä varten tulee avata tarkemmin Kantin kategorisen imperatiivin käsitettä. Kantin mukaan on olemassa kahdenlaisia imperatiiveja, hypoteettinen ja kategorinen imperatiivi. Hypoteettinen imperatiivi on päämäärään pyrkivä, eli se sanoo, kuinka on meneteltävä päästäkseen tiettyyn tilanteeseen. (Russell 1996, 275.) Kategorinen imperatiivi puolestaan keskittyy itse toimintaan, päämäärästä piittaamatta. Markus Nikkarla selittää kategorisen imperatiivin käsitteen Kantin *Moraalin metafysiikan perustus* -teoksen (Grundlegung zur Metaphysik der Sitten, 1785) esipuheessa seuraavasti:

Kategorinen imperatiivi on moraalisuuden imperatiivi, joka sanoo, että meidän pitää toimia vain sellaisen omaa toimintaamme koskevan periaatteen mukaan, jonka voimme samalla tahtoa tulevan yleiseksi laiksi (Nikkarla 2014, 25)

Kategorinen järjen käsky on siis sellainen, jossa järki käskee hyvään toimintaan piittaamatta seurauksista (Nikkarla 2014, 25). Moraalisesti oikea teko on velvollisuudentunnosta tehty. Ralph Walker korostaa kuitenkin teoksessa *Suuret filosofit* (2004), että Kantin opin mukaan toimiva ihminen ei kuitenkaan olisi inhimillisille tunteille vieras ja vain velvollisuudentunteesta toimiva. Moraalilaki voi ”toimia sekundaarisena motiivina, joka antaa minulle kyvyn päättää, minkä tunteeni mukaisesti toimin ja miten pitkälle siinä menen” (Walker 2004, 317). Timo Airaksinen toteaa *Moraalifilosofiassa*, että tämän periaatteelta noudattaminen ainoana moraalisenä perustana johtaisi oitis vaikeuksiin eikä kukaan järjissään oleva haluaisikaan rakentaa ajatteluaan sen ympärille (Airaksinen 1987, 169). Mieleltään pahasti järkkynyt Walter Kovacs päätyy kuitenkin tällaiseen ajattelumalliin ottaessaan Rorschachin hahmon.

3.5 Joseph Campbellin monomyytti

Seuraavaksi nostan esille Joseph Campbellin ajatuksen monomyytistä lyhyenä pohjustuksena. Campbellin teoria ei muodosta pääasiallista lähestymistapaani *Watchmenin* tutkimiseen; lähinnä käytän sankarimyytin kaarta esitellessäni *Tales of the Black Freighterin* rinnastumista päätarinan tapahtumiin ja pohjustuksena ajatukselleni *Watchmenista* tarinan jälkeisenä tarinana, uuden elämänkierron alkamisena. *Tales of the Black Freighteria* esitellessä toin esiin tyypillisen sankarin matkan vääristymän, jota on käteväntä tutkia tarkemmin juuri Campbellin käsitteistön kautta.

Teoksessaan *Sankarin tuhannet kasvot* (*The Hero with a Thousand Faces*, 1949) Campbell esittelee sankarin arkkityyppisen matkan kulun, jota kutsuu monomyytiksi. Myyteissä toistuvat samat arkkityypit ja universaali tarinan kaari. Tämä kaari koostuu yksinkertaistettuna kolmesta vaiheesta: erosta, initiaatiosta ja paluusta. (Campbell 1990, 41) Sankari lähtee seikkailuretkelle, oppii jonkin ratkaisevan tiedon matkallaan ja

palaa kotiinsa mukanaan uusi viisaus. *Tales of the Black Freighter* on kuin parodia tästä klassisesta tarinan kaaresta, sillä sen sankarin tarina alkaa nimenomaan muualta kuin tämän kotoa, ja kotiinpaluu on se matka, jolle hän lähtee ja jolta palaa. Mutta mukanaan hän ei tuo voittoa vaan ymmärryksen vääjämättömästä tappiosta. Analyysini aikana käyn enemmän läpi sitä, miten tämä rinnastuu *Watchmenin* tapahtumiin.

Oleellisena käsitteenä monomyytin tiimoilta tulee mainita myös apoteoosi. Campbell avaa käsitettä tarkemmin *Sankarin tuhansien kasvojen* luvussa ”Initiaatio”. Kun sankari on matkassaan ”ylittänyt kynnyksen” kotimaailmastaan toiseen todellisuuteen, hän kohtaa ennen paluutaan monia esteitä, joista hänen on selvittävä (Campbell 1990, 101). Lopuksi hän kohtaa suurimman vastuksensa ja saavuttaa suuren voiton. Yksi tämän voiton muodoista on apoteoosi, jossa sankari kohoaa itse jumalolennoksi (Campbell 1990, 214). Palaan tähän käsitteeseen tarkemmin Doctor Manhattania käsittelevässä osiossa.

Watchmen on myös tietyllä tavalla sankaritarinan jälkeinen tarina, vähän kuin välitila kahden tarinan välillä; on menneisyys Minutemeneineen ja sankareineen, ja nykyisyys, joka etsii itseään sankaruuden merkitysten jäänteistä, ja lopussa syntyvä uusi, uljas maailma, jossa ihmiskunnalla on taas yhteinen päämäärä. Syvennyn myös tähän tarkemmin myöhemmin Doctor Manhattania käsittelevässä luvussa.

4. RORSCHACH

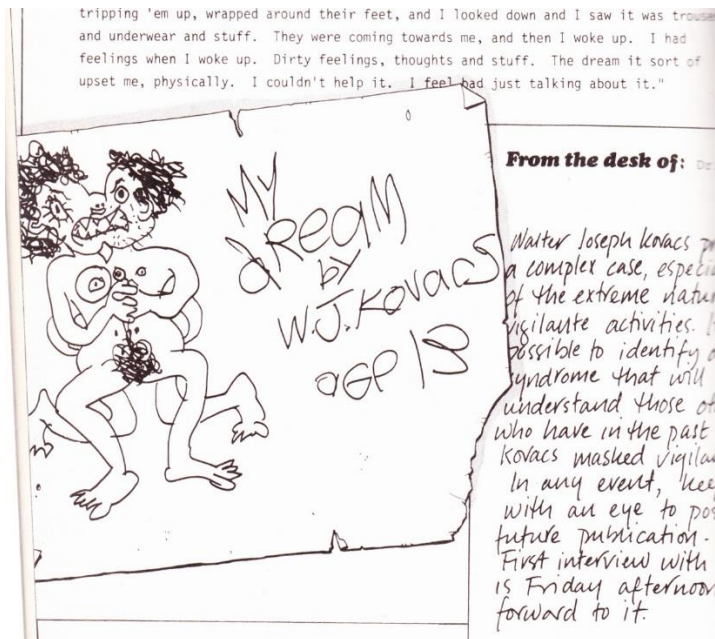
4.1 Walter Kovacsin muodonmuutos Rorschachiksi

You find that yes, superheroes in the real world are kind of funny. They're also kind of scary, because actually a person dressing in a mask and going around beating criminals is a vigilante psychopath. That's what Batman is in essence. And we came up with the character of Rorschach as a way of exploring what that Batman-type driven, vengeance-fueled vigilante would be like in the real world and the short answer is: a nutcase. (Moore 2007.)

Totisesti, likainen virta on ihminen. Täytyy olla jo meri voidakseen ottaa itseensä likaisen virran, siitä likaantumatta. (Nietzsche 2009, 12.)

Luvuissa ”Fearful Symmetry” ja ”The Abyss Gazes Also” keskitytään Rorschachin hahmoon ja hänen historiaansa. Ensiksi mainitussa seurataan sitä, kuinka hänet lavastetaan murhaajaksi ja pidätetään, jälkimmäisessä seurataan psykologia, joka yrittää ottaa selkoa nyt vangitusta Walter Kovacsista.

”Fearful Symmetry” -luvun loppuun on sijoitettu joukko psykiatrien lausuntoja Kovacsin elämän varrelta. Kenties häiritsevimmässä näytetään hänen lapsuutensa painajainen kuvitettuna; pitkää käytävää lähestyvä, kahden ihmisen yhteensulautumiselta näyttävä symmetrinen hirvitys. (Ks. Kuva 1)

Kuva 1 (Moore & Gibbons 2008, 32)

”The Abyss Gazes also” on luku, jossa taustoitetaan Rorschachin syntyä. Vangittu Kovacs päätyy vankilapsykiatrin tutkittavaksi. Silminnähden välinpitämätön Kovacs saa eteensä joukon musteläiskätestejä, joiden kautta siirrytään takaumiin, joissa käydään läpi hänen elämäänsä. Lapsena Kovacs näki prostituoidun äitinsä harrastavan seksiä ja keskeytettyään aktin hän joutui tämän pahoinpitelemäksi. Myöhemmin hän joutuu kahden pojan kiusaamaksi kadulla äitinsä maineen vuoksi ja menetettyään hermonsaa hän polttaa toisen pojan silmän tupakalla ja hyökkää toisen kimppuun upottaen hampaansa tämän poskeen. Tämän jälkeen Kovacs otetaan huostaan äidiltään ja hänestä tulee koulussa menestyvä mutta ujo lapsi.

Muutaman session jälkeen Kovacs päättää kertoa Rorschachin syntytarinan psykiatrilille, jonka hän ymmärtää vain haluavan julkisuutta kuuluisan supersankarin tutkimisesta. Kuusitoistavuotiaana Kovacs päätyy töihin kangaskauppaan, missä näkee Doctor Manhattanin tutkimustyön tuloksena suunnitellun mekon, jonka kankaassa musta pintatekstuuri elää valkoisella taustalla ja muodostaa jatkuvasti symmetrisiä kuvioita. Hän saa mekon mukaansa, koska sen tilaaja Kitty Genevese ei halunnut sitä. Myöhemmin Kovacs lukee lehdestä Genevesen kuolemasta; hänet oli raiskattu ja murhattu oman asuntonsa edessä. Uutisen mukaan hänen naapureistaan useat katsoivat tapahtumia omista kodeistaan puuttumatta tilanteeseen. Tämä tieto sai Kovacsin hänen omien sanojensa

mukaan ymmärtämään, mitä ihmiset lopulta olivat, ja kotiin palattuaan hän leikkasi symmetrisestä kankaasta naamion, kasvot, joita hän kestäisi katsoa peilistä. Tämä häiritsevä tapahtumasarja perustuu tositapahtumiin, mikä sijoittaa *Watchmenin* vielä enemmän ”varsinaiseen” todellisuuteen. (Rasenberger 2004)

Viimeisessä terapiaistunnossaan Kovacs kertoo psykiatrille, mikä sai hänet lopullisesti hylkäämään Kovacs-minänsä ja muuttumaan lopullisesti Rorschachiksi. Vuonna 1975 hän tutki kuusivuotiaan Blaire Rochen kidnappausta. Tutkimusten myötä Kovacs päätyi hylättyyn kangasliikkeeseen, jonka pihassa näki kahden koiran tappelevan luusta. Liikkeen sisältä hän löysi uunin, jossa on osin palaneita lapsen vaatteita ja keittiöstä lihasahan, minkä tuloksena hän tajusi tytön joutuneen pilkotuksi ja koirien taistelevan tämän luusta. Kun surmaaja palaa kotiinsa, Kovacs pistää tämän käsiraudoilla kiinni kamiinaan, asettaa lihasahan lattialle ja kaadettuaan kerosiinia kaikkialle sytyttää talon tuleen. Hän seuraa ulkoa, kuinka talo palaa maan tasalle murhaaja mukanaan. Kovacs selittää tuolla hetkellä muuttuneensa lopullisesti Rorschachiksi.

Watchmenin viimeisessä luvussa ”A Stronger Loving World” Rorschach toteaa, että ihmisten on saatava tietää Veidtin olevan New Yorkin tuhoisan tapahtuman takana, tarkoitti se sitten vaikka sotatilan syttymistä. Doctor Manhattan ei voi ottaa tätä riskiä, joten hän pyytää Rorschachia pysähtymään. Molemmat kuitenkin tiedostavat, ettei Rorschach voi muuttaa mieltään, joten Kovacs riisuu naamion ja pyytää Manhattania tekemään välttämättömän. Doctor Manhattan tuhoaa tämän jälkeen Kovacsin ja Rorschachin naamio jää lumeen verisen roiskeen päälle.

4.2 Rorschach epäonnistuneena yli-ihmisenä ja musteläikän symboliikka

Nietzschen moraalikäsitys lomittuu oleellisesti *Watchmenin* kanssa luvussa ”The Abyss Gazes Also”, joka on poimittu Nietzschen kuuluisasta mietelauseesta, joka löytyy hänen *Hyvän ja pahan tuolla puolen* -teoksestaan: ”Joka taistelee hirmuja vastaan, katsokoon ettei hän siinä itse muutu hirmuksi. Ja kun katsot kauan kuiluun, katselee myös kuilu sinuun” (Nietzsche 2007, 77).

Supersankaritarinan yhteydessä sitaatti on varsin osuva. Luvun alussa siteerattu Alan Mooren haastattelu tuo esille sen, kuinka Rorschach on nimenomaan sankarina todella kyseenalainen hahmo. Millainen sankari on Rorschach, joka Keene-asetuksen tultua voimaan ilmoittaa New Yorkin poliisille jättämällä poliisiaseman eteen kuolleen sarjaraiskaajan, ettei suostu lopettamaan valvontaansa? Pitkin sarjakuvaa näkyikin katukuvassa spraymaalilla seinään tuhrittu lause ”Who watches the Watchmen”³. Rorschach ihailee myös avoimesti Comediana, joka oli suoranainen sadisti ja sosiopaatti ja ymmärsi tekojensa kauheuden, mutta ei vain välittänyt tuottamastaan kärsimyksestä. Comedianin toiminnan jatkuminen hyväksytäänkin vain, koska Yhdysvaltojen ulkopoliitiikka hyötyy tämän brutaaliudesta. Rorschach sympatisoi lisäksi selvästi oikeistopopulistista ja rasistista New Frontiersman -lehteä⁴, jonka vihjelaatikkoon jättää päiväkirjansa todeten, että he ovat ainoa taho, jolle hän voi luottaa tietonsa. (Moore & Gibbons 2008, 22) Tämäkin yksityiskohta paljastaa Rorschachin ajattelussa häiritsevän pohjavireen.

”The Abyss Gazes Also” -luvun asiayhteydessä kuilu assosioituu Rorschachin naamioon, jota psykologi tutkii todettuaan avuttomuutensa Kovacsin analysoinnin äärellä. Kovacs on nähnyt ihmissielun saastan kaikessa sen vastenmielisyydessä ja on päättänyt nousta sen yläpuolelle. Rorschachin naamio imee mustana kuiluna itsensä siihen kurkottavan; psykiatrin elämä alkaa mennä raiteiltaan, ja hän riitaantuu muun muassa vaimonsa kanssa uppouduttuaan Kovacsin analysointiin muun elämänsä unohtaen.

Rorschach on nimetty tunnetun Rorschachin musteläikkätestin mukaan. Rorschachin musteläikkätesti on sveitsiläisen Hermann Rorschachin kehittänyt psykologinen testi,

---

³ Lausahdus on alun perin lähtöisin roomalaisen runoilija Juvenalin satiireista. Alkuperäisessä kontekstissaan lause viittaa kyvyttömyyteen valvoa sitä, pysyvätkö vaimot uskollisina miehilleen näiden valvojien ollessa lahjottavissa. (Braund 1992, 76.) Sittemmin lausetta on käytetty poliittisemmassa yhteydessä, viitaten valtaa pitävien tahojen valvomiseen.

⁴ Watchmenin kahdeksannen ”Old Ghosts” -luvun lopussa on liite, jossa on taitto New Frontiersmanin artikkelista ”Honor Is Like the Hawk: Sometimes It Must Go Hooded”. Artikkelin on ilmestynyt Doctor Manhattanin Marsiin siirtymisen jälkeen ja se soimaa kovasanaisesti Nova Express -lehteä, joka on kyseenalaistanut supersankarien toimia ja näin ollen New Frontiersmanin mukaan hyökännyt Yhdysvaltojen arvoja vastaan. New Frontiersmanin linja on selvästi konservatiivinen ja monin tavoin kyseenalainen. Nova Expressin toimittajia haukutaan huumemyönteisiksi kommunisteiksi ja artikkelissa itsessään puolustellaan jossain määrin Ku Klux klanin toimia. Artikkelin yhteydessä on lisäksi pilakuvanomainen kuvituspiirros, jossa Yhdysvaltoja symboloiva supersankari on nyrkkeilykehässä ja häntä ympäröi joukko rasistisia stereotyyppioita.

jossa potilas katsoo symmetristä musteläikkää ja kertoo ensimmäisen siihen liittyvän assosiaationsa. Samuel ja Anne Beckin kirjassa *Rorschach's Test II – Gradients in Mental Disorder* (1961) pohditaan Rorschachin testin toimintaperiaatteita ja kuinka sen tuloksia tulisi analysoida. Esiin tulee esimerkiksi se, että tuloksia tutkiessa täytyy muistaa kunkin ihmisen yksilöllinen tausta, mikä vaikuttaa jokaisen assosiaation merkitykseen. (Beck 1978, 4.) Mielenkiintoinen on myös huomio siitä, että Rorschachin testi tuo esille teini-iässä selkeästi muuttuneen tavan kokea maailmaa ja siihen liittyvän ahdistuksen; Kovacsin sairaaloinen painajainen (ks. kuva 1) sijoittuu juuri hänen teini-ikänsä, uni on nähty 13-vuotiaana (Beck 1978, 4). Esille tuodaan sekkin, että musteläikkätesti on työväline, jolla ”penetroitutaan persoonallisuuteen mutta jätetään se kokonaiseksi”; persoona puretaan sitä purkamatta, mielen syövereihin päästään suoraan rikkomatta mitään käsittelyn tiellä olevaa (Beck 1978, 6).

Mustasta pinnasta saadaan myös aikaan aasinsilta Nietzschen ajatukseen kuulusta, joka katsoo takaisin. Jeff McLaughlinin toimittamassa *Comics as Philosophy* –teoksessa Iain Thomson selittää *Watchmenia* käsittelevän ”Deconstructing the Hero” –lukunsa alussa, että sankarit narratiiveissa auttavat meitä kertomaan keitä olemme, ja viholliset auttavat meitä ymmärtämään keitä emme ole. Sankari siis on kuin peili, joka näyttää ihmiselle idealisoidun kuvan tästä itsestään. (Thomson 2005, 1) Rorschachin naamio tunkeutuessaan katsojan mieleen on kuin tämä käsite, jossa jokainen joutuu kohtaamaan oman pimeytensä. Rorschach myös luo oman moraalinsa, jota hän noudattaa orjallisesti. Tämä on hyvin oleellinen ajatus Nietzschen filosofiassa. (Saarinen 1986, 382.)

Rorschachin ajattelussa on myös vahva velvollisuuseettinen pohjavire. Utilitaristinen ajatus yhteisestä hyvästä ei ole hänen päämääränsä; ennemmin kyse on periaatteen noudattamisesta, oli sen hinta miten suuri tahansa. Hahmon traagisuus on siinä, että hajonneen maailman kasvattama Kovacs heijastaa vihansa takaisin hahmossaan: välinpitämätön maailma, joka antaa viattomien kuolla, tulee tuomitukseksi välinpitämättömän sankarin toimesta. Ajatus tällaisesta sankarista on tietyllä tasolla samaistuttava mutta perin vaarallinen.

Rorschachin äärimmäisestä moraalista on vedettävissä yhteyksiä Immanuel Kantin kategorisen imperatiivin suuntaan. Tätä yhteyttä *Watchmeniin* on tutkittu aiemminkin.

Muun muassa Mark D. Whiten toimittama teos *Watchmen and Philosophy: A Rorschach Test* on käsitellyt Rorschachin ja Doctor Manhattanin toimintaa kantilaisuuden ja utilitarismin näkökulmista. Teoksen luvussa ”Evil Must Be Punished: Retributivism, basically” Jacob M. Held pohtii Rorschachin suhdetta Kantin oppeihin, eritoten keskittyen tämän retributivismiin liittyviin ajatuksiin. Don E. Scheid selventää retributivismin käsitettä vuoden 1983 ”Kant’s Retributivism” -esseessään. Kantin mukaan rangaistus on yleensä luonteeltaan joko varoittava tai kostava. (Scheid 1983, 268.) Kantin edustaman utilitarismin mukaan rikoksen rangaistuksen on edistettävä onnellisuutta tai vähennettävä onnettomuutta, joten rangaistuksen on määrädyttävä sen mukaan, kuinka raskas rikos on (Scheid 1983, 262). Rikollista rangaistaan, koska tämä ansaitsee sen (Held 2009, 23).

Rorschachin pyrkimys noudattaa retributivistista ajattelua näkyy pienessä mittakaavassa siinä, miten hän vie Molochilta pois tämän kipuja lievittävät lääkkeet vain, koska nämä ovat laittomia. Rikos on mitätön, mutta kuitenkin rikos. Rikkinäisenä sankarina Rorschach jättää kuitenkin ajattelusta pois täysin pyrkimyksen minkäänlaiseen onnellisuuden lisäämiseen, sillä ihmisyyys ei merkitse hänelle mitään. Hän toistaa mekaanisesti oppeja, koska ei kykene pahoinvoinniltaan muuhunkaan.

Rorschachin kahtia jakautuneesta ajattelusta, jossa maailmamme on merkityksetön ja vain oikeudenmukaisuuden ideaali on tärkeä päämäärä, voi löytää yhteyksiä Platonin ideaoppiin. Platonin kuuluisa luolavertaus esittää ajatuksen, jossa on kaksi maailmaa: yhtäältä arkikokemustemme maailma, jossa näemme vain varjoja tosiolovasta, ja toisaalta luolan ulkopuolinen, todellinen ideoiden maailma. Sankari, Rorschach, on idea, johon Kovacs pyrkii; hän on kuin kahden maailman välillä, mutta vain hyvin väljästi. Tähän todelliseen maailmaan voisi yhtä lailla sijoittaa yli-ihmisen, supersankarin, arkkienkelin ja minkä tahansa ihmisen ylittävän entiteetin, joka Rorschach pyrkii olemaan. Kuitenkin, kuten tarinan lopussa käy, jää jäljelle vain varjoja seinällään katsova Kovacs.

Musteläikkätesti lähtee liikkeelle siis siitä, että se saa aikaan suoran väylän kohteensa alitajuntaan. Kovacsin tapauksessa tilanne vääristyy siitä, että ainakin omasta näkökulmastaan hän ei ole enää Kovacs vaan Rorschach; persoona ei ole jakaantunut vaan vaihtunut toiseksi, joka voi enää peilata aiempaa itseään. Tässä tulee esille luvun nimi,

Nietzschen sitaatti kuilusta, joka katsoo takaisin:

It is not god who kills the children. Not fate that butchers them or destiny that feeds them to the dogs. It's us. Only us. (Moore & Gibbons 2008, 26.)

Jumalat eivät tee kauhutekoja vaan ihmiset. Dokumenteissa kerrotaan nuoren Kovacsin olleen kovin uskonnollinen lapsena ja uskoneen isänsä olevan valtion työntekijä, joka on vain matkoilla. Kauhean lapsuuden keskellä hän on hakenut lohtua jonkin isähahmon olemassaolosta; järjenvastaisessa maailmassa se on ainoa lohtu. Kun Kovacs lopulta kohtaa maailman kylmät realiteetit ja muuttuu Rorschachiksi, voisi katsoa, että hän kuolee ja syntyy uudelleen. Kun luottaa voi vain ideaaleihin ja moraalisiin arvoihin, jotka eivät ole konkretiaa, on itse muututtava niiden ruumiillistumaksi. Kovacsin mieli luhistuu, eikä hän näe muuta pakoreittiä kuin lakata olemasta. Sama kuvio toistuu tarinan lopussa Doctor Manhattanin tappaessa hänet. Koko tarinan ajan liki ilmeettömänä nähty Kovacs itkee ymmärtäessään, ettei voi soveltua tähän maailmaan. Ideaali särkyi, vain muserrettu ihminen jää, ihmisyyttä peilaavaa naamiota ei ole enää, on vain ihmisyyden musta, loputon kuilu, johon katsoessa voi vain luovuttaa. ”One more body amongst foundations makes little difference”, toteaa Kovacs riisuessaan lopulta naamion (Moore & Gibbons 2008, 24).

Musteläikkätestin analyysi ei onnistu Rorschachin kohdalla, koska hän on ihmisyyden peili. Jokainen näkee omat hirviönsä ja alitajuiset pelkonsa katsoessaan hänen muotoaan muuttavia, symmetrisiä kasvojen tekstuureja. Katsomme omaa kollektiivista alitajuntaamme ja näemme siellä saman kuin Rorschach ja häntä tutkiva psykologi: loputtoman pimeyden, Nietzschen kuilun, joka katsoo takaisin. Jokainen ihminen on samassa asemassa ja omien kokemustensa muodostama kolhuinen kokonaisuus, joka ei ole kykeneväinen oikeudenmukaiseen toimintaan. Siksi hän tarvitsee Rorschachin kaltaisen hahmon, loveen langenneen, uudelleensyntyneen entiteetin, joka toimii vain sen ehdoilla, mikä on oikein. Ihminen on yhdentekevä tässä mittakaavassa, ja totuuden esiintulo onkin oleellisempaa kuin se, pitääkö se elämää yllä, ainakin Rorschachin näkökulmasta.

Rorschach näkee Nietzschen tavoin eläimellisen taustan, joka kumpuaa esiin ihmisyyden sivistyneen pinnan alta; jumala on todellakin kuollut, ja vain ihminen vastaa maailman

kauhuista. Ideaksi ei kuitenkaan muututa noin vain. Nietzschen mukaan tahratonta tietoa ei ole olemassa, ”koska kaikki tieto ja kaikki tiedostaminen nousee inhimillisestä kokonaistaustasta, koska kaikella tiedolla ja kaikella tiedostamisella on pragmaattinen alkuperä” (Saarinen 1986, 365).

Nietzschen ajattelussa ihminen on vain siltä eläimen ja yli-ihmisen välillä, nuora, joka on viritetty kuilun ylle. Tällöin Kovacs on silta, jota pitkin Rorschach kulkee kohti yli-ihmistä, mutta ylikulku epäonnistuu. Kuinka se voisi onnistuakaan, kun Rorschach kuiluun katsoneena ottaa juuri sen äärettömän mustuuden kasvoikseen. Pitää olla meri, jotta voi ottaa itseensä ihmisen likaisen virran siitä tahriintumatta, ja tässä Rorschach on epäonnistunut, kuten aiemmin on havaittakin. Veidtkin toteaa Rorschachin lähtiessä tämän tukikohdasta paljastaakseen New Yorkin hirmuteon taustat, ettei Rorschach ole ”tahrattomin”. Hahmo on imenyt itseensä ihmisyyden ”saastan” ja kantaa sitä kasvoillaan, muttei ylitä rotkoa vaan suorastaan syöksyy siihen, antautuu taistelemisen sijaan. Rorschach yrittää olla maailman vartija sen odottaessa uutta jumalaa, uutta kiertokulkua, jossa sattuma tekee Jon Ostermanista ylimaallisen entiteetin yksitasoiseen todellisuuteen.

5. DOCTOR MANHATTAN

Doctor Manhattan on kaikkivoipaisuudessaan ja toismaailmallisessa olemuksessaan helppo nähdä jumalaan vertautuvana hahmona. Tämä tuodaan esille *Watchmen*issäkin Ostermanin koottua itsensä uudelleen. (Moore & Gibbons 2008, 11) ”Who watches the Watchmen” -graffitin esittämä kysymys tuo myös jumalan kaipuun maailmaan esille. Jos jumalaa ei ole, kuka vartioi vartijoita? Rorschachin syntymässäkin on oleellinen yksityiskohta aiemmin mainitsemani Kovacsin havahtuminen siihen, ettei mikään maailmamme ulkopuolinen tee kauheuksia, joita täällä tapahtuu, vaan ihminen on yksin vastuussa kaikesta pahuudesta.

Ajatus yliluonnollisesta voimasta tuo lohtua, samoin kuin ajatus supersankareista. Auktoriteetin kaipuu on monilla tavoin kuin kirjoitettu ihmisen luonteeseen. Mutta sokea luottaminen auktoriteettiin on vaarallista, mikä näkyy maailmanhistoriassa ja on myös todettu esimerkiksi Milgramin kuuluisien koesarjojen kautta⁵. Auktoriteetin tulisi olla ihmisyyden asiaa ajava abstrakti entiteetti, joka muotoutuu kollektiivisesta näkemyksestä mutta tarvittaessa pystyy toimimaan impulssiensa varassa toimivien luojaensa toiveiden vastaisesti, mikäli tilanne niin vaatii. Problemaattisuus tulee esille tällaista ”entiteettiä” pohtiessa siitä, kuinka olla sortumatta siihen sisäisten äänten väärin tulkitsemiseen, josta johtuvat monet konfliktit, joita joudumme nykyisinkin kohtaamaan erilaisten maailmankatsomusten törmätessä. Harva ihminen suodattaa nämä viestit läpi ilman minkäänlaista ”vääristävä” suodatinta, joka koostuu muun muassa omista ennakkoluuloista ja tiedostamattomista ennakoasenteista. Ihminen on tältä osin ”likainen virta”. Esimerkiksi Rorschach, niin fyysiseksi tullut ajatus kuin

---

⁵ Stanley Milgramin suorittama kokeiden sarja, jossa tutkittiin ihmisten tottelevaisuutta auktoriteetteja kohtaan. Kokeeseen otettiin kaksi henkilöä, joista toinen oli ”opettaja” ja toinen ”oppija”. Opettaja esitti seinän takana istuvalle oppijalle kysymyksiä ja tämän vastatessa väärin opettaja antoi oppijalle sähköiskun, jonka voimakkuus vahvistui joka kerta 15 voltilla. Opettajan tietämättä oppija oli palkattu näyttelijä, joka vain esitti saavansa koko ajan pahempia sähköiskuja. Kokeen päämääränä oli testata kuinka paljon koehenkilö on valmis tuottamaan tuskaa toiselle ihmiselle ennen kuin alkaa vastustaa kokeen pitäjän ohjeita. New Havenin alueella suoritetussa kokeessa 37 neljästäkymmenestä kokelaasta oli valmis antamaan suurimman mahdollisen annoksen, 450 voltia, koska kokeen pitäjä kehotti heitä jatkamaan ja vaikka näyttelijä esitti kokevansa suunnatonta, mahdollisesti tappavaa kipua. Yksi kokeen lähtökohdista oli todistaa, että esimerkiksi Natsi-Saksassa kauheuksia suorittaneet sotilaat eivät olleet sadistisia hirviöitä, vaan vain käskyjä tottelevia, normaaleja ihmisiä. (Milgram 2009, 3 – 11.)

onkin, kätkee alleen katkeran Kovacsin, jonka häiriintynyt elämäntarina värittää naamion läpi Rorschachin julman ehdotonta toimintaa. Tässä luvussa tuon esille ne perustelut, minkä vuoksi Doctor Manhattan on Watchmenin vastaus näihin ongelmiin. Hän on auktoriteetti, jota ihmisyyys kaipaa.

5.1 Jon Ostermanin muutos Doctor Manhattaniksi

Doctor Manhattanin syntyhistoria käydään läpi luvussa ”Watchmaker” tämän siirryttyä juuri Marsiin. Doctor Manhattanin entinen minä, Jon Osterman, oli alun perin kelloseppä, kuten hänen isänsäkin. Jonin isän nähtyä uutisen Hiroshiman pommituksesta hän painostaa poikaansa hylkäämään alansa, koska on alkanut uusi aikakausi. Vanhempi Osterman toteaa kylmästi, että Einsteinin todistettua ajan suhteellisuuden kellontekijöillä ei ole enää mitään virkaa. Nuori Osterman päätyykin opiskelemaan atomifysiikkaa. Päästyään töihin partikkelifysiikan testilaitokseen hän lukittautuu vahingossa testiholviin, jonka sisällä koetetaan erottaa objekteja niiden luontaisista kentistä. Holvin ovi toimii automaattisesti, joten Jon ei pääse ulos ennen sen ohjelman käynnistymistä, ja hän hajoaa kappaleiksi. Pian testilaitoksen käytävillä alkaa näkyä huolestuttavia näkyjä kuten vaeltava ihmismuotoinen hermosto, verenkiertojärjestelmä ja osittain lihasten peitossa oleva, kirkuva luuranko kunnes yhtenä päivänä Jon ilmestyy muotonsa muuttaneena, sinisenä humanoidina laitoksen ruokalatioloihin. Hän on onnistunut koostamaan itsensä uudelleen.

Doctor Manhattaniksi nimetystä Jonista tulee valtion työntekijä, ja hän alkaa uusilla kyvyillään ratkomaan aseellisia konflikteja ympäri maailmaa. Hän ei enää vanhene kuten normaalit ihmiset ja on kykenemätön tietynlaiseen tunteiden ymmärrykseen, mikä johtaa vaikeuksiin tämän ihmissuhteissa ja ylipäänsä kyvyttömyyteen ymmärtää ihmisyyttä. Vasta Marsissa tapahtuvan oivalluksen myötä hän saavuttaa tämän ymmärryksen.

5.2 Utilitaristinen kahden maailman herra

Doctor Manhattanin toiminnassa on vahva utilitaristinen pohja. Utilitarismi on filosofian haara, jonka mukaan ihmisen tulee pyrkiä mahdollisimman suureen yhteiseen hyvään. Aatteessa ei sinällään ole historiallisesti mitään spesifiä alkuperää, mutta sen

merkittävimpien ajattelutapojen kehittäjänä voi pitää Jeremy Benthamia. (Russell, 345) Benthamin ajatuksena oli laatia yhteiskuntajärjestelmä, ”joka tekisi ihmiset automaattisesti hyveellisiksi” (Russell, 354).

Bentham ymmärsi, että tällaisen järjestelmän tulisi toimia jonkinlaisen ylimmän lain pohjalta, ja hän perustikin ajattelunsa kahteen tärkeään periaatteeseen, ”assosiaatioperiaatteeseen” ja ”suurimman mahdollisen onnen periaatteeseen” (Russell, 353). Onnellisuus on se, mihin pyrkii, ja tuska se, mistä pyrkii pois päin. Suurin mahdollinen onni olisi tietysti tilanne, jossa sananmukaisesti mahdollisimman suuri osa ihmisistä olisi onnellisia vallitsevaan tilanteeseen. Benthamin mukaan siviililain olisi tärkeä suojata toimeentuloa, vaurautta, turvallisuutta ja tasa-arvoisuutta. Vapaus, kuten Russell huomauttaa, ei ollut hänen mielestään oleellista; tässä kohdassa vastaan tulee ilmeinen ongelma, sillä kuinka voi taata, että ihmiset orjuuttava järjestelmä pyrkii mahdollisimman kollektiiviseen, eikä vain omaan, hyvinvointiinsa (Russell, 357)? Oma kysymyksensä on sekin, tuleeko mahdollisimman suurta yhteistä onnea kohti pyrkii. Tähän kysymykseen Doctor Manhattan esittää oman näkemyksensä hänen todetessa elämän yllä pysymisen tärkeimmäksi päämääräksi jo yksinomaan tieteellisestä näkökulmasta, mihin palaan pian.

Aiemmin esittelin Nietzschen yli-ihmisen käsitteen ja analysoin tämän vajavaista ilmenemistä Rorschachin hahmossa. Doctor Manhattan näyttäytyy puolestaan *Watchmenin* tarinassa todeksi tulleena yli-ihmisenä. Nietzschen ajatuksen mukaan ihminen on vapaa vain, jos hän riisuu moraalin kahleet, hylkää kaiken opetetun ja kokoaa itsensä uudestaan alusta lähtien muodostaakseen puhtaan olennon, joka on vapaa inhimillisistä heikkouksista. Osterman tekee tämän *Watchmenissa* varsin konkreettisesti. Hän hajoaa atomeiksi hämmäntävässä onnettomuudessa mutta onnistuu kokoamaan jotenkin itsensä uudelleen usean yrityksen kautta. Jäljellä ovat Ostermanin ihmismuistot, mutta kvanttitasolla operoiva hahmo on yli-inhimillinen kyetessään liikkumaan avaruudessa ja jossain määrin ajassakin, kun hänen tietoisuutensa matkaa nykyisen ja menneen välillä.

Tältä pohjalta katsottuna Doctor Manhattanin oivallus ihmisyyden itseisarvosta näyttäytyy hyvin koskettavana. Jopa inhimillisistä ominaisuuksistaan riisuttu entiteetti näkee elämässä arvon jo sen kautta, kuinka ällistytävään epätodennäköistä kaikki olemassaolo on aineen

järjestäytyessä sattumanvaraisesti eri muotoihin. Tässä näkyy jopa jonkinlainen henkisyys kaikessa ylevyydessä; ei uskoon ja sisäiseen, vaan konkreettiseen, olevaan ja ulkoiseen perustuva maailmankatsomuksellinen pohja, jolla perustella elämän ylläpito itseisarvona.

Kuten totesin, ihmisen mieleen vaikuttaisi kuuluvan oleellisena osana taipumus etsiä auktoriteettia, tahoja, joka tekisi tämän puolesta päätökset. Tätä varten olemme kautta aikojen luoneet sankaritaruja, joiden raunioilla *Watchmen* kävelee tutkien niiden vääristyneisyyttä. Jos katsotaan kokonaiskuvaa monomyytin kulun kautta, Doctor Manhattan on Marsin pinnalla sankaritarinan vaiheessa, jossa kynnyks on ylitetty ja sankari on saapunut ”pimeyden valtakuntaan”, missä hän löytää viisauden, jonka kanssa palaa kotiinsa. Doctor Manhattanille sen tuo mukanaan Juspezyk, jonka elämäntarinan kautta hän oivaltaa ihmisyyden arvon. Myyttien sankarien tavoin hän kokee makrokosmisen voiton, kokee maailmanhistoriaan vaikuttavan valaistumisen, joka uudistaa koko maailman (Campbell 1990, 46). Doctor Manhattan kokee apoteoosin, kohoaa jumalolennoksi. *Watchmenin* sankareista hän on myös ainut, jonka sankaritarina on varsin pitkälle monomyytin kaaren mukainen muiden hahmojen kokiessa käänteisen kulun kuin *Tales of the Black Freighterin* merimies. Campbell esittää *Sankarin tuhansissa kasvoissa* myös ajatuksen sankarista, joka kuljettuaan monomyytin syklin ympäri, palattuaan tuonelasta tai valaan vatsasta on ”kahden maailman sankari”. Näin hän selittää käsitettä sankarin paluuta käsittelevässä luvussa:

Kahden maailman herra pystyy vapaasti siirtymään maailmaa jakavan kuilun yli, ajallisten ilmiöiden ulottuvuudesta kausaalisen syvyyden ulottuvuuteen ja takaisin – sekoittamatta toiseen ulottuvuuteen kuuluvia periaatteita toiselle ominaisiin, mutta antaen kuitenkin sielunsa tuntea toisesta ulottuvuudesta saadun kokemuksen nojalla myös toisen. (Campbell 1990, 202.)

Doctor Manhattan on tämä hahmo aineeksi tulleen. Hän myös välttää Benthamin utilitarismin liittyvän ongelmallisuuden, koska hänen pyrkimyksensä eivät pysty olemaan millään tasolla itsekkäitä. Myöhemmin selvitän moraalifilosofi R. M. Haren Arkkienkelin käsitettä hyväkseni käyttäen, että Doctor Manhattan on tämän maailmojen välisen matkailun kyvyn kautta oikea hahmo tekemään päätöksen maailman tulevaisuudesta.

Lisäksi tästä voi vetää yhteyden aiemmin mainitsemaani Platonin luolavertaukseen: siinä missä Rorschach ei tule luolasta ulos, on Doctor Manhattan näidenkin kahden maailman herra, todellisuuden rajat ylittämään kykenevä entiteetti. Hän ei vain tee sitä kuten mytologioissa tai allegorisissa tarinoissa, vaan modernin, tieteellisen maailmankatsomuksen puitteissa, konkreettisesti.

Manhattanin irtaantuminen omaksi, jumalaiseksi entiteetikseen toteutuu myös hienovaraisesti symbolisena eleenä tämän vaatteiden vähentyessä tarinan myötä. Reynolds huomauttaa *Super Heroes – A Modern Mythology* -teoksensa luvussa ”Costumed Continuity”, että tarinansa alussa Manhattan pitää yllään Yhdysvaltojen valtion tälle luomaa asua, joka aikojen saatossa vähenee, kunnes hän kulkee lopulta alastomana (Reynolds 1992, 30). Vertailukohteena esimerkiksi Daniel Dreiberg suorastaan fetisisoi supersankariasua ja pääsee eroon impotenssistaan asuun palattuaan. Yhdessä vaiheessa hän jopa näkee unen, jossa hän riisuutuu ihmisen nahoista paljastaakseen alta Nite Owlin, joka rakastelee Silk Spectren kanssa. Dreibergille asu symboloi turvan tunnetta, paluuta aikaan, jota ei enää ole. Aikaan, jona ihmisyyttä yhdistivät vielä tarinat sankareista ja heidän teoistaan. Hän ei voi hyväksyä sitä, että supersankarien aikakausi on ohi ja maailma on astumassa uuteen aikaan.

Rorschach puolestaan luo asusta minän, joka pyyhkii pois alla olevan ihmisen. Jos mukaillaan Nietzschen ajatusta ihmisestä ”siltana” eläimen ja yli-ihmisen välillä, molempien hahmojen tapauksissa asu toimii jonkinlaisena väylänä oman mielen ja reaalimaailman välillä, mutta niiden väliin jää ihminen, joka heikkoudessaan sabotoi tätä väylää. Mukana on myös turvan tunteen hakemista. Manhattan ylittää tämän puolen ja kasvaa joksikin sankaria suuremmaksi ollakseen se hahmo, jota graffititkin kaipaavat vahtimaan vartijoita; enää ei ole ihmistä, jota ylittää, eikä asua, joka vapauttaisi reaalimaailman kahleista. Edellä mainittu väylä on auki.

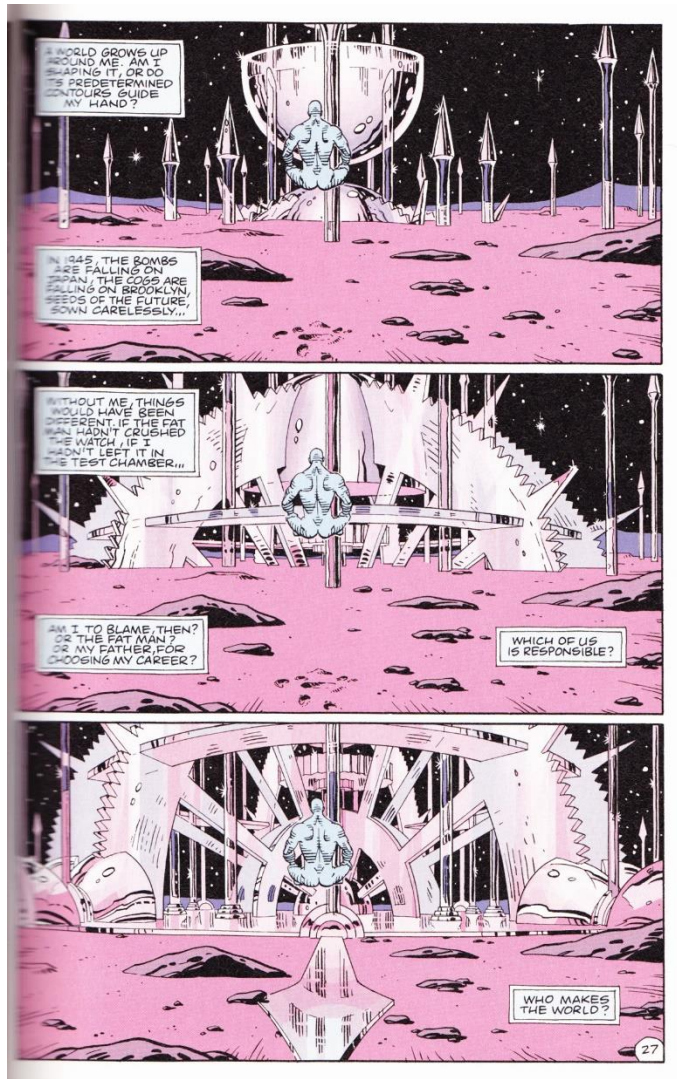
On huomionarvoista, että Osterman toimii tarinassa pitkäalti aluksi eri auktoriteettien tahdon mukaan. Hän päätyy valitsemaan ensin atomifyysikon uran isänsä kehotuksen

kautta ja myöhemmin Doctor Manhattaniksi muututtuaan päätyy oitis suuremman auktoriteetin, valtion, alaiseksi (Bogicevic 2017, 257). Hän valitsee itse logon, jonka piirtää käsin otsaansa, mutta periaatteessa muuttuu itsenäiseksi tekijäksi vasta Marsin pinnalla, siirryttyään konkreettisesti pois tästä maailmasta ja koettuaan apoteosin.

Uskontojen pohjana toimineet universaalit, oikeaan suuntaan ohjaavat tarinat ovat vääristyneet ajan hampaissa, samoin kuin sankarimyytit, joiden pohjalta olemme luoneet vääristyneen maailmamme. Kun jumalat ovat kuolleet, sankarit todettu hirviöiksi ja opasteet ovat vieneet meidät harhaan, mihin uskoa? Mistä hakea turvaa? *Watchmenin* ruuduissa seikkailevat newyorkilaiset kaipaavat sankareita hulluksi osoittautuneeseen maailmaan. Kun jumala on kuollut, tarvitaan loveenlankeajia, maailmojen yhdistäjiä. Ihmiset hakevat jotakuta johtamaan, tuomaan toivoa luhistuvan maailman keskelle. Tarinoita luodaan, mutta *Watchmen* on monomyytin jälkeinen tarina, pyrkimys etsiä sen raunioista elämää.

Jonkinlaisena fatalistisena jumalkäsitteen mutaationa Doctor Manhattan suodattuu kollektiivisen alitajunnan hylänneen, rationalisoidun maailman kudoksista ja tekee sen käänteisen isänmurhan, jota luomakunta ei ole saanut aikaan; alkupisteestään väärään suuntaan lähteneen, tilanteensa hukanneen tuhlaajapojan on kuoltava ja annettava tietä uusille mahdollisuuksille. Leikkiessään jumalaa ydinkokeiden kanssa ihminen luo jumalan jumalattomaan maailmaan.

5.3 Kellontekijä

Kuva 2. (Moore & Gibbons 2008, 27)

Luvun ”Watchmaker” lopussa Doctor Manhattan pohtii rooliaan maailmassa ja sitä, loiko hän itsensä vai tekikö sen joku tietty tapahtuma hänen elämänsä varrella. (Ks. kuva 2.) Hän esittää kysymyksen siitä, kuka on luonut lopulta maailman vai luoko se itsensä. Hän näkee ajankulun merkityksettömänä kuten isänsä muinoin, ja toteaa, että kenties kaikki vain on eikä ole mitään luomista. Samalla hän luo tyhjästä valtavan koneiston, joka nivoutuu yhteen Doctor Manhattanin ja Jon Ostermanin tarinan kanssa merkityksellisellä tavalla.

Luvun nimi ”Watchmaker” viittaa sekä Ostermanin ammattivalintaan, että

kelloseppävertaukseen. Kelloseppävertaus on älykkään suunnittelun puolustusta vahvistava filosofinen idea, jonka mukaan maailma on liian monimutkainen ollakseen jonkinlaisen sattuman kautta syntynyt, joten sillä on oltava jumalan kaltainen luoja. Uudet tieteelliset havainnot maailman mikro- ja makrokosmoksista 1600- ja 1700-luvulla antoivat väitteelle uutta painoa. (Warburton 2011, 100.) William Paley käytti vertausta hyväksi vuoden 1802 teoksessa *Natural Theology*, jossa hän selitti esimerkin, jonka mukaisesti hän törmäisi kävellessään ensin kiveen ja sitten kelloon. Kiven voi sanoa aina olleen paikallaan ilman sen kummempaa ihmetystä; se vain on. Sen sijaan kello tarkemmin tarkasteltuna paljastaa sisältään kompleksin, monista osista koostuvan koneiston, joka on selvästi tehty jotain tarkoituspäätettä ajatellen. (Paley 2006, 7.)

Myöhemmin Darwin julkaisi vuonna 1859 mullistavan teoksensa *On the Origin of Species*, joka esitteli evoluutioteorian. Tämän aikanaan kiistellyn teorian myötä älykkään suunnittelun argumentti tuli kyseenalaistetuksi, koska lajien kehittyminen oli nyt tieteellisesti selitettävissä järkevästi ilman ajatusta jumaluudesta. (Warburton 2011, 146) Sittemmin Richard Dawkins otti kellontekijän käsitteen käyttöönsä evoluution toimintaa selittävissä teoksessaan *The Blind Watchmaker* (1986). Nimessä mainittu sokea kellontekijä on luonnonvalinta, joka näennäisen sattumanvaraisesti päätyy synnyttämään luomuksia, jotka erinomaisuudessaan näyttävät helposti suunniteltuina (Dawkins 1986, 21). Kirjan nimessä mainittu kellontekijä viittaa nimenomaan Paleyhyn, jonka *Natural Theology* Dawkins pitää arvossa sen virheellistä, jumalalla kaiken selittävää loppupäätelmää lukuun ottamatta. Dawkins onkin todennut, ettei voi kuvitella, kuinka olla ateisti ennen Darwinin evoluutioteorian julkaisemista (Warburton 2011, 147).

*Watchmen*issa kelloseppävertausta voidaan tutkailla sekä uskonnollisesta että tieteellisestä näkökulmasta. Doctor Manhattan ja Adrian Veidt ovat tahoja, jotka muokkaavat eri tavoin maailman koostumusta hyvin perinpohjaisesti. Doctor Manhattan tekee sen mikrokosmisessa mittakaavassa, Veidt taas tuhotessaan New Yorkin ja luodessaan ”uuden utopiansa”, jossa ihmiskunnalla on uusi, yhteinen päämäärä. Kelloseppävertaus korostaa myös ”Who watches the Watchmen” -graffitin huomiota siitä, että jos supersankarit ovat tarinan maailmassa jumalhahmoja, kuka

lopulta valvoo heidän toimintansa oikeudenmukaisuutta.

Doctor Manhattanin luonut onnettomuus voidaan nähdä myös sokean kellontekijän tekona. Sattumus luo maailmaan siitä uupuvan jumalan. Maailmassa, jolla ei ole enää tarvetta ylliluonnolliselle jumalalle, löytyy paikka luonnollista kautta syntyneelle jumalalle. Tämä näkyy Ostermanin tarinan kehityksessä. Nuori kellontekijä hylkää alansa isänsä todettua sen vanhentuneeksi ja siirtyy uuden ajan tieteelliseen työhön, vähän kuin kellontekijävertaus Darwinin tuoman tieteellisen mullistuksen myötä hylkää teologisuuden ja siirtyy tieteen työkaluksi.

”Watchmaker”-luvussa Doctor Manhattan alkaa myös ensimmäistä kertaa konkreettisesti luoda hänen nostaessaan kuun pinnasta esille valtavan, kellon hammasrattaita muistuttavan koneiston pohtiessaan samalla maailman ja luomisen luonnetta. Teoksen lopussa hän vie tämän ajatuksen pidemmälle kertoessaan Veidtille, että aikoo seuraavaksi siirtyä jonnekin muualle kuin maapallolle luodakseen ”uutta elämää”.

5.4 Onnistunut yli-ihminen ja Arkkienkeli

Aiemmin esittelemäni R. M. Haren Arkkienkelin idea on syytä nostaa esille tässä vaiheessa analyysia. Airaksinen pohtii *Moraalifilosofia*-teoksessaan Arkkienkelin ongelmallisuutta sitä kautta, toimiiko tämä välttämättä ihmisten hyväksi. Lisäksi Arkkienkelin tehtävän monimutkaisuus tulee esille; jos tämän on otettava huomioon jokaisen ihmisen halut, tarpeet ja periaatteet, on tehtävä mahdoton. Sinällään oivallinen moraalifilosofinen työkalu muuttuu tarpeettomaksi sen käsittelyn ollessa kohtuuttoman raskas prosessi. Arkkienkeliksi kävisi vain entiteetti, joka pystyy olemaan monessa paikassa ja ajassa samaan aikaan. Lisäksi tämän olisi kyettävä käymään monia ajatusprosesseja läpi yhtä aikaa, hyvin nopeallakin tahdilla sitä vaativissa tilanteissa. Tämän olisi oltava suorastaan jonkinlainen kollektiivisen alitajunnan ilmentymä. Näkemykseni mukaan tällainen hahmo löytyy *Watchmenistä*. Hän on Doctor Manhattan.

Doctor Manhattan on myös täysin oikea hahmo Arkkienkeliksi senkin takia, että hän

pystyy neutraalisti valitsemaan parhaan vaihtoehdon monista. Arkkienkelin kuitenkin tulee sijoittaa asiat tärkeysjärjestykseen, ja loogisesti elämän jatkuminen on tärkein päämäärä; tässä valossa usean tuhannen ihmisen kuolema on perusteltavissa, mikäli se tarkoittaa muun ihmiskunnan selviytymistä. Rorschach on puolestaan kykenemätön tähän ajatteluun, jota Hare kutsuisi kriittiseksi; hän toimii puhtaasti intuition pohjalta, kokonaiskuvaa katsomatta, sokeasti yhteen ainoaan periaatteeseen nojaten. Rorschach voisi toimia oikeastaan varoittavana esimerkkinä Haren ”langenneesta arkkienkelistä”: mies naamion alla ei ole kuitenkaan täysin hävinnyt, vaan paljastuu kaikessa vaillinaisuudessaan Rorschachin alta. Tämän myötä Rorschach kuoleekin Doctor Manhattanin käsissä. Vain yksi osapuoli kohtaamisessa on oikeasti vapaa inhimillisistä heikkouksista.

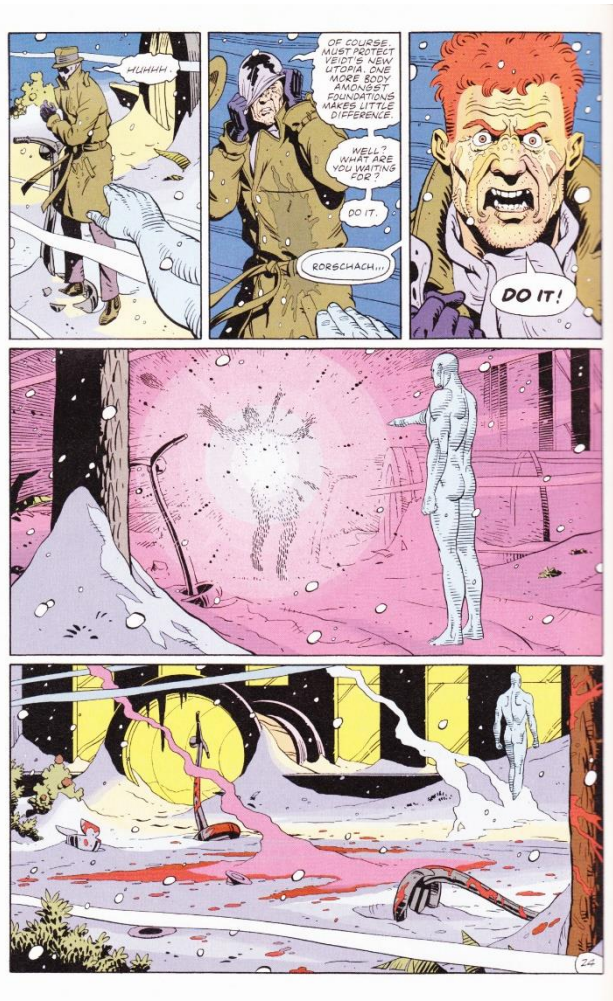
Doctor Manhattanin tappaessa Rorschachin tapahtuu tietyllä tavalla myös käänteinen isänmurha. Mikäli ihminen on teoillaan ajan kulussa vertauskuvallisesti tappanut jumalan, käy *Watchmenin* lopussa päinvastoin; jumala tappaa ihmisen, asettaa rajat tämän päämäärättömälle totuuden etsimiselle. Doctor Manhattan luo aiemmin mainitsemani uuden luonnonjärjestyksen, asettaa irrallaan olleet osat paikalleen, jäsentää epämääräiseksi muotoutuneen todellisuuden. Arkkienkeli on tehnyt loppupäätelmänsä.

Kuitenkin Doctor Manhattan jättää maailman oman onnensa nojaan lopulta nähtyään ensin toisiinsa kauheuden tilanteiden seurauksena käpertyneet Daniel Dreibergin ja Laurie Juspeckykin, jotka ovat juuri rakastelleet ja sitten nukahtaneet Veidtin uima-altaan viereen. Toisin kuin ideologiaansa sokeasti verhoutuneessa Rorschachissa, heissä kenties näkyy tulevaisuuden toivo; abstraktin oikeanmukaisuuden ja totuuden etsimisen sijaan hahmot ovat etsineet lohtua toisistaan, ihmisyyden vajuudesta. He symboloivat sitä henkiinjääneiden miljardien ihmisten joukkoa, jotka Veidtin tekojen seurauksena ovat löytäneet yhteisestä pelostaan yhdistävän tekijän, toivon huomisen tulemisesta.

Doctor Manhattan näyttäytyy *Watchmenissa* siis Arkkienkelinä, yli-ihmisenä, sankarina ja uutena jumaluutena eli hahmoina, joita ei reaali maailmassa voisi normitilanteessa olla olemassakaan. On kiehtovaa miettiä, kuinka tarina, joka pyrkii irrottamaan supersankarit epärealistisista todellisuuksistaan, kuitenkin tarvitsee tyydyttävään loppupäätelmään päästäkseen juuri niihin todellisuuksiin istuvan sankarin; tämä on kuin synkeä lopputoteama, joka todistaa, ettei ihminen voi yksin pelastaa itseään luomansa maailman

sokkeloista. Vaaditaan jonkinlainen toismaailmallinen jumaluus tai ainakin jotain, mikä pääsee mahdollisimman lähelle sitä.

6. RORSCHACHIN JA DOCTOR MANHATTANIN KONFRONTAATIO

Kuva 3 (Moore & Gibbons 2008, 24)

Olen nyt käsitellyt Rorschachin ja Doctor Manhattanin hahmoja ja etsinyt moraalisia periaatteita, joihin heidän toimintansa pohjautuu. Nyt otan nämä periaatteet ja niiden toteutumisen tarkemman tutkimuksen alle. *Watchmen* kulminoituu näkemykseni mukaan Dr. Manhattanin ja Rorschachin konfrontaatioon Veidtin Etelämantereen tukikohdan ulkopuolella. Kaksi järkähtämätöntä hahmoa kohtaavat, eivätkä he voi kuulua samaan maailmaan.

Tässä vaiheessa *Tales of the Black Freighterin* rinnastus tarinan kulkuun käy selväksi.

Aiemmin mainitsin kuinka Rorschachin jäädessä kiinni näytetään, kuinka merimies tappaa hain. Merimies syö hain lihaa, ja Rorschach päätyy tietämättään Veidtin suunnitelman osaksi. Hain raato on nyt osa merimiehen lauttaa, ja Rorschachin vapautuessa vankilasta tämä rantautuu maihin. Merimies koettaa palata kotiinsa kuten sankarimme koettavat palata menneisyyteensä, jota ei enää ole. He joutuvat antautumaan vääjäämättömän edessä; New Yorkin kauhuteot on oikeutettava, että elämä saisi jatkua. Jokainen heistä joutuu antautumaan hulluuden edessä, sen naurettavan totuuden, että ihmisten vihan toisiaan kohtaan saa tyynnytettyä vain viha yhteistä, uutta vihollista kohtaan. Vain Rorschach kieltäytyy kohtaamasta tätä tosiasiaa, koska hänen sankaruutensa ei perustu ihmisten, vaan ideoiden palvelemiselle.

Rorschach lähtee ulos Veidtin piilopaikasta, aikomuksenaan paljastaa tämän juoni, koska vain periaatteella on väliä, ei millään muulla. Poistuessaan hän toteaa, ettei suostu kompromissiin edes maailmanlopun edessä. Rorschach ei ole enää millään tasolla sankari ihmisille. Hänen ajattelussaan on jollain tavalla jotain hellyttävää; vain ideat ovat oleellisia, eikä ilman niitä maailma ole tärkeä. Ihmiskunnan kamalimpien tekojen edessä olisi lohdullista ajatella, että on olemassa jotain maailman ulkopuolista, pysyvää, johon tukeutua. Mutta elämä on kuitenkin asia, jonka ylläpitäminen on kaikkein tärkeintä, sillä lopulta se on kaikki mitä ihmiskunnalla on. Tämän vuoksi Doctor Manhattan ei voi päästää Rorschachia matkaan.

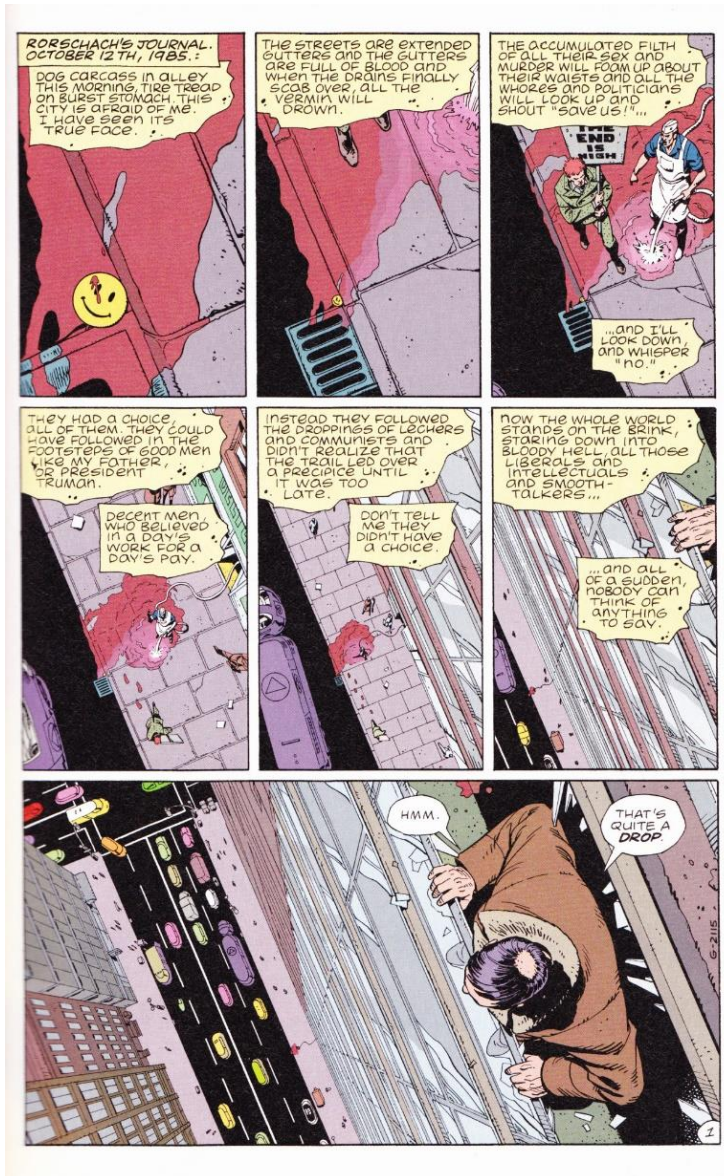
Välinpitämätön Kovacs ei suostu taivutteluihin, vaan riisuu Rorschachin vielä viimeisen kerran. Alta paljastuu itkevä mies, joka pyytää Manhattania ”tekemään sen”, lisäämään yhden ruumiin lisää ”Veidtin uuden utopian” pohjalle. Doctor Manhattan tekee väistämättömän, ja Rorschach hajoaa (ks. kuva 3). Rorschachin jättämän veriroiskeen voi rinnastaa Blaken hymiöön levinneeseen veriroiskeeseen ja jokaisen kirjan luvun alussa tuomiopäivän kellon päälle valuvaan veriseen pintaan. Piilopaikan ympyrän muotoinen ulko-ovi myös muodostaa tämän hymiön, jonka yli Kovacsin jäänteistä nouseva höyryvana tekee veriroiskeen muodon. Veren voi nähdä symbolisoivan Veidtin uuden utopian syntyä, sitä kuinka se kirjoittaa itsensä vallitsevan todellisuuden päälle. Vaikka maailma pelastuu, se ei ole enää sama maailma. Sankarit eivät ole enää sankareita ja oikeanmukaisuuden määritelmä hakee uutta muotoa. Rorschach luulee olevansa ainut, joka ei ui Black

Freighteria kohti, antaudu hulluudelle, hyväksy sitä, että maailma on yhtäkkiä uusi. Mutta elämä jatkuu, olkoonkin että maailma, joka sitä pitää yllä on eri ja saavutettu elämänvastaisin keinoin. Mikäli elämän yllä pitäminen on päämäärinä korkein, kaikki muu saa väistyä sen tieltä. Kovacs ei voi tätä hyväksyä, ja juuri tämän takia hän kuitenkin on kuin merimies. Hän antautuu omalle ehdottomuudelleen, palaa aavelaivaan, siihen turvalliseen maailmaansa, jota ei enää ole, jota ei koskaan oikeasti ollutkaan.

6.1. Epäonnistunut ja onnistunut Yli-ihminen kohtaavat

Rorschachin ja Doctor Manhattanin kohtaaminen *Watchmenin* lopussa näyttäytyy onnistuneen ja epäonnistuneen yli-ihmisen kohtaamisena. Rorschach on epäonnistunut yli-ihminen, koska kaiken takana piilee Kovacs, tämän patoumat ja ennakoasenteet. Vaikka hahmo on näennäisesti oma entiteettinsä, operoi se kuitenkin perin pohjin vioittuneen miehen nahoissa. Kovacs ei ole purkanut itseään osiin ja rakentanut omaa moraaliaan, vaan on päättänyt koota jo olemassa olevan arvomaailmansa ylle oman yli-ihmisen irvikuvansa. Kaikki Rorschachin sanoma on Kovacsin läpi suodattunutta tuoden hyvässä ja pahassa inhimillisen lisäsävyn jokaiseen päätökseensä. Rorschach on jossain määrin ”voittanut ihmisen”, toteaaahan hän itsekin ihmiset ylitettäväksi saastaksi Nietzschen tapaan (ks. kuva 4):

The streets are extended gutters and the gutters are full of blood and when the drains finally scab over, all the vermin will drown. The accumulated filth of all their sex and murder will foam up about their waists and all the whores and politicians will look up and shout “save us!”... ..and I’ll look down and whisper “no”. (Moore & Gibbons 2008, 1.)

Kuva 4 (Moore & Gibbons 2008, 1)

Huomionarvoista on, että tämän sarjakuvan aloittavan päiväkirjamerkinnän kulkiessa läpi ruutujen siirtyä kuvakulma koko ajan ylemmäs ja ylemmäs veriseltä kadulta; kuin Rorschach katsoisi koko tarinaa ylhäältä päin, tuomiten ihmiskunnan kaikessa alhaisuudessaan. Jos katsoo tarkasti, voi huomata kuinka kadulla verilammikon läpi kävelee myös Kovacs maailmanloppua uumoilevan kylttinsä kanssa, kuin jäänteenä Rorschachin ihmisyydestä. Tässä voidaan nähdä selkeä viittaus Nietzschen vertaukseen ihmisestä likaisena virtana, joka on ylitettävä. Ylittäähän Kovacs ihmisen verestä muodostuvan virran. Suoran yhteyden voi vetää myös Veidtin kommenttiin siitä, ettei Rorschach ole tahrattomin.

Mutta Rorschach ei ole itsensä ylittäneen ihmisen luoma, vaan kuten todettua, tämän pohjalle koottu. Kaiken takana on lopulta epävarmuus, pelko ja inho järjetöntä maailmaa kohtaan. Hän ehkä ylittää ihmisyyden likaisen virran, mutta kuten kuvasta näkee, jää hänen jalanjälkiinsä Blaken verta. Ihmisyyttä ei ole karisteltu pois, vaan se tahraa Kovacsin askeleet. Siteerauksessa Kovacs jopa rinnastaa seksin murhaan ja prostituoidut poliitikoihin. Kuten aiemmin toin esille, on hän arvomaailmaltaan äärimmäisen konservatiivinen, ja lapsuudesta kumpuava katkeruus värjää hänen maailmankatsomuksensa. Millainen vartija on se, joka ei erota prostituution ja henkikirikoksen kaltaisten lainvastaisuuksien todella eroavaa painoarvoa?

Tahratonta tietoa ei ole olemassa. Rorschach on kenties se kuilu, johon jokainen meistä joutuu katsomaan ja joka vastaa kullekin omalla tavallaan, mutta tuon elottoman, suunnattoman symbolisen arvon sisäistävänkin naamion takana on ihminen, joka ei ole lopulta valmis päästämään irti itsestään, muuttumaan ideaksi. Eikä kukaan niin voi tehdä, koska konkreettista yli-ihmistä ei voi olla olemassa ihmismuodossa. Mutta tarinassa on yksi entiteetti, joka ei ole ihminen ja on kenties niin lähellä yli-ihmistä kuin mikään olento voi olla.

Doctor Manhattan on yli-ihminen mitä puhtaimmillaan. Hän on hylännyt aiemmat jumaluudet ja syntynyt apoteoosin kautta uudeksi, rationaalisen ja mytologisen ajattelun hylänneen maailman jumalhahmoksi. Hänen ajattelunsa ei ole nietzscheläisittäin ilmaistuna ”saastunutta” vaan puhdasta, silkkään logiikkaan pohjautuvaa; hän on nylkenyt yltään ihmisyyden vääristävän peilin ja tullut puhtaaksi ja on konkreettisesti luonut itsensä. Nietzsche toteaa ihmisen olevan nuora eläimen ja yli-ihmisen välillä, mikä taas lomittuu selkeästi aiempaan pohdintaani ihmiskunnasta, joka on vanhat jumalan symbolisesti surmattuaan matkalla kohti uutta jumaluutta, joka toimii maailmansa puitteissa; näin Nietzschekin koki moraalien suhteen, jonka tulisi palvella maata, eikä kuvitteellista taivasta. Maailma on siirtynyt uuteen aikaan, ja vanhan maailman reliikkinä voisi nähdä Rorschachin, joka inhimillisine heikkouksineen joutuu kuolemaan. Näin siirrytään symbolisesti epävarmasta, alkuperäisten uskontojen tarkoitusperät vääristäneestä ja lopulta ne hylänneestä todellisuudesta uuteen, jossa maailmalla on jälleen ihmisistä riippumaton

vartija, joka tekee sen, mitä ihminen ei osaa tai voi vajavaisuuksineen tehdä.

Watchmenin lopetus, jossa Manhattan päättää jättää maapallon ja lähteä luomaan uuden elämän toisaalle universumiin, on kuin lohdullisempi ajatus jumalan kuolemasta; ihminen ei tappanut jumalaa, vaan tämä jätti ihmiskunnan vapaaehtoisesti, ei katkerana tai pettyneenä, vaan ihmisten elämän itseisarvon nähden. Lopulta on hänen aikansa luoda oma maailmansa, tulla luojaksi maailmalle, jolla ei vielä ole omaa historiaansa.

6.2 Uuden maailman ensiaskeleet

Nite Owl ja Silk Spectre riisuvat järkyttyneinä asunsa. Alta paljastuvat Dreiberg sekä Juspeczyk rakastelevat kuin tarttuakseen viimeisiin inhimillisyyden rippeisiin epätoivoisesti titaanien käydessä moraalista taisteluaan ihmisistä riippumatta. Aiemmin tarinassa Dreiberg näkee unen, jossa hän ja Juspeczyk riisuvat ihonsa ja alta paljastuvat heidän supersankariminänsä, jotka suutelevat ydinräjähdysten paineaallon hajottaessa heidät tuhkaksi. Nyt uni toistuu päinvastaisena; enää ei tarvita toismaailmallisia sankareita, vaan inhimillisyyttä kaikessa sen haavoittuvuudessa.

Samaan aikaan Veidt on siirtynyt meditoititilaansa ja ulkona tapahtuu konfrontaatio, joka sinetöi hänen suunnitelmansa ja osaltaan mahdollistaa elämän jatkumisen. Etelämantereen tukikohdassa nähdään pieni näytös koko ihmiskunnan tilasta tuona kohtalokkaana hetkenä. Doctor Manhattan kävelee Rorschachin tuhottuaan takaisin tukikohtaansa. Ensin hän kuulee Veidtin lukuisilta televisioruuduilta, kuinka maailman valtiot ovat sopineet erimielisyytensä yhteiseksi ajatellun uhan edessä. Sitten hän näkee sylikkään nukahtaneet Dreibergin ja Juspeczykin ja hymyilee. Sankarien käydessä suurta taisteluaan ja maailmanvaltojen heristellessä nyrkkejään ovat tarinan inhimillisimmät hahmot löytäneet avuttomuutensa keskellä lohdun toisistaan. Tämä hetki tuo esille tapahtumien kulun välttämättömyyden ja näyttää groteskin tarinan keskellä humanin hetken, muistutuksen siitä, että ihmisyyks voi olla myös kaunista. Manhattan kulkee huoneen keskellä olevan uima-altaan läpi kävellen veden päällä, mikä alleviivaa tilanteen suurempaa symboliikkaa varsin raskain vedoin. Suuren uhrauksen puolestamme tehneenä, Rorschachin tuhottuaan

hän kulkee läpi seinien ja kohtaa Veidtin.

Veidt kertoo Doctor Manhattanille toivoneensakin, että vielä näkisi tämän. Hän selittää tuntemuksiaan tekonsa jälkeen ja samalla paljastaa rivien välissä inhimillisen heikkoutensa sen toteuduttua:

I know people think me callous, but I've made myself feel every death. By day I imagine endless faces. By night... Well, I dream, about swimming towards a hideous... no. Never mind. It isn't significant... What's significant is that I know. I know I've struggled across the backs of murdered innocents to save humanity... But someone had to take the weight of that awful, necessary crime. I'd hoped you'd understand, unlike Rorschach... (Moore & Gibbons 2008, 27.)

Vaikka Veidt sanoo olleensa varma tekonsa oleellisuudesta, hän kuitenkin hakee Doctor Manhattanilta oikeutusta sille. Ihminen kaipaa lopulta toismaailmallista voimaa oikeuttamaan tekonsa. Veidtin puheessa on myös selvä viittaus *Tales of the Black Freighterin* lopetukseen, jossa merimies ui kohti karmivaa kummituslaivaa; kenties Veidtkin enemmän tai vähemmän tietoisesti ymmärtää, että saavutettu rauha on vain väliaikainen. Ennen pitkää uutta hyökkäystä odottava ihmiskunta unohtaa yhteisen vihollisen ja kääntyy itseään vastaan. Se, kuinka kauan tässä kestää, on Veidtin näkökulmasta kiinni siitä, kuinka hyvin hän onnistuu uuden utopiansa rakentamaan ja kuinka kauan se kestää. Selvää on ainakin, että unensa perusteella hän oikeasti sisäistää tehneensä jotain kammottavaa.

Doctor Manhattan toteaa, että ymmärtää tuomitsematta tai hyväksymättä, ja ymmärrettyään ihmiselämän arvon mahdollisesti luo sitä nyt itse toisessa galaksissa. Veidt, paljastaen ratkaisevasti epävarmuutensa, kysyy vielä Doctor Manhattanilta, eikö tämänkin mielestä kaikki kääntynyt lopulta parhain päin. Doctor Manhattan vastaa kryptisesti, että ”mikään ei ikinä pääty”. Hämmäntynyt Veidt jää tämän haihduttua ilmaan hämillään huoneeseensa, kasvot nurkkaan päin kuin lapsella, joka on juuri saanut rangaistuksen

tehtyään jotain väärin.

Se, mitä Doctor Manhattan tarkoittaa sillä, ettei mikään pääty, on monitulkinallinen kysymys. Hän saattaa konkreettisesti viitata Rorschachin päiväkirjaan, mutta toisaalta ajatus olisi helppo lukea monomyytin tai Nietzschen ikuisen toiston ilmentymänä. Ajatus toistuvasta maailmankaikkeudesta, joka syntyy uudelleen kiertokulkunsa lopussa, on mytologioista tuttu. Niitä hallitsevat jumalat, jotka ovat ”virtausta säätelevien lakien vertauskuvallisia henkilöitymiä” (Campbell, 228), syntyvät ja kuolevat maailman mukana. Modernin, teollisen vallankumouksen ja ydinvoiman myötä syntyneen maailman on aika nukahtaa ja tilalle herää uusi, Veidtin johtama maailma. Onkin vain loogista, että Doctor Manhattan, joka on ydinvoiman tuomien mahdollisuuksien ja uhkien symboli, poistuu maailmasta ajan loputtua. Doctor Manhattanin poistuttua ollaan taas tietenkin maailmassa ilman Arkkienkeliä, ilman olemassaolon rajoitteita ylittänyttä moraalinvartijaa, joka tekisi päätökset muiden puolesta. Maailma on Veidtin ohjauksen varassa, ja lopulta on satunnaisen sanomalehtiavustajan toiminnasta kiinni, miten maailman käy.

Veidt ei tätä itseisarvoa selvästikään sisäistä, minkä paljastaa hänen reaktionsa Doctor Manhattanin toteamaan. Doctor Manhattan sen sijaan ymmärtää tämän täysin, mutta näkee jo pyrkimyksessä oman ylevyytensä. Elämä on niin ainutlaatuinen ilmiö, että sen ylläpitäminen on jo turhankin taistelun arvoinen tavoite. Rorschachin tragedia on siinä, että hän ei näe elämän ylläpitämistä itseisarvona. Hän on unohtanut, mitä sankaruus pohjimmiltaan on, ja toteuttaa mekaanisesti roolia, joka ei yksioikoisuudessaan pysty vastaamaan todellisuuden monimuotoisiin moraalisiin ongelmiin. Veidtin voi myös nähdä nietzscheläisen yli-ihmisen muodon ottavana supersankarina, (Reynolds 1992, 107) mutta vaikka Adrian Veidt lieneekin maailman älykkäin mies ja on tehnyt kaikkensa kehittääkseen itsestään ylivoimaisen ihmisen niin älyllisesti kuin fyysisestikin, hän ei kuitenkaan ole tehnyt sankarina matkaa, jossa kohoaisi ylemmän olemisen tasolle, toisin kuin Doctor Manhattan. Veidt on yli-ihmisenä ja sankarina yhtä epäonnistunut kuin Rorschach. Manhattanin luoneet olosuhteet ovat ihmisen luomia, mutta itse hetki, jona hän on syntynyt ei ole meidän käsissämme. Hahmo on syntynyt tyhjästä; kuten asian aiemmin ilmaisin, kuin jumalattoman maailman tarpeena synnyttää itselleen jumala. Kuten Doctor Manhattan sarjakuvassakin toteaa, ei maailman älykkäin ihminen ole hänelle sen

kummoisempi kuin maailman älykkäin muurahainen.

Watchmenin lopussa maailmanlopun kellon viisarin pysyminen kaukana keskiyöstä on jälleen kiinni hyvin pienistä liikkeistä. Olemassaolon mahdottomuus langettaa raskaan varjon tulevaisuuden ylle. Viisari tulee vääjäämättä ennen pitkää värähtämään johonkin suuntaan. Herää väkisinkin kysymys siitä, miksi ylipäänsä pyrkii pitämään elossa olentoa, joka on jatkuvasti sotavalmiudessa itseään vastaan. Doctor Manhattan löytää vastauksen kvanttimekaaniselta tasolta, jokainen olennon ainutlaatuisuudesta. Siitä, kuinka jokaisen ihmisen olemassaolo on enemmän tai vähemmän pieni ihme kaikkine sattumineen, jotka siihen johtavat. Elämä on kenties naurettavaa traagisuudessaan ja liki mahdoton pitää yllä, mutta siihen on pyrittävä jo tämän vuoksi. Vaikka elämä on absurdia, on se kuitenkin kaikki, mitä ihmisellä on. Jos vaikka usko jumalaan toisikin lohtua, ihmiset ovat maailmassa vain keskenään; kuin tämän ymmärtäen Doctor Manhattan poistuu aurinkokunnasta todettuaan, ettei voi enää puuttua ihmisten tekemisiin. Hän ymmärtää, että vain yksinäisyydessään, vapaana jumalasta, ihminen voi kohdata elämänsä raskauden ja hyväksyä sen.

Tapahtumat heijastavat melkeinpä tähänastista ihmiskunnan historiaa; ihminen syntyy, palvoo aurinkoa, luo mytologiat, rationalisoituu, tappaa jumalan, luo modernin teollisen yhteiskunnan, ja lopulta atomi halkeaa. Atomi halkeaa, synnyttää uudenlaisen jumalan, tämä ylittää ihmisen rationaalisuuden, tappaa ihmisen. Tarina kulkee täydellisen ympyrän. Ja kuitenkin, kuten Doctor Manhattan *Watchmenin* lopussa, toteaa mystisesti Veidtille, että mikään ei ole koskaan oikeasti ohi. Hän aloittaa uuden syklin muualla, ja ihmiskunta jää uuden uljaan maailmansa syleilyyn.

Ozymandias on tarinan lopussa kenties kuninkaiden kuningas, mutta kuitenkin hän on vain tämän maailman kuningas. Näemmekin hänet viimeisen kerran sarjakuvassa Doctor Manhattanin lähtiessä mietteliäänä ja jopa hieman epäileväisen oloisena. Kuten Rorschach, Veidtkin on vain *tämän* maailman herra; Doctor Manhattan on ainut sankareista, joka on käynyt toisissa maailmoissa ja pystyy näkemään kaiken ihmisyyden ulkopuolelta, puhtaana ”likaavasta” ihmisyydestä.

7. YHTEENVETO

Rorschach on supersankarin karikatyyriksi muuttunut äärimuoto ehdottomuudessaan. Joustamattomuus voi olla sekä hyve että pahe, mutta tärkein kysymys jää vastaamatta hänen kohdallaan: ”Who watches the Watchmen?”. Rorschach on kenties mies, joka on päättänyt olla muuta kuin ihminen ja muuttua käsitteeksi, kuiluksi, johon ihminen katsoo nähdäkseen sen katsovan takaisin, mutta naamion alla on lopulta Kovacs, perin pohjin murjottu ihminen. Tämä ihminen ei pääse yli-ihmisen asemaan, koska hän on kuitenkin visusti kiinni ihmisyydessä sen vajavaisuuksineen, eikä hän näin ollen voi olla kuin löyhästi jotain muuta. Hän on jääne supersankarien ajalta, vanhan aikakauden reliikki, eikä voi siis katsoa kokonaistilannetta näkökulmasta, jossa voi tuomita koko ihmiskunnan kuolemaan.

Doctor Manhattan sen sijaan on onnistunut yli-ihminen, sillä hän ei ole enää ihminen ja on luonut itsensä niin nietscheläisessä kuin mytologisessa katsannossa uudelleen, tehnyt itsestään jonkun, joka on sekä meidän maailmassamme että sen ulkopuolella ja pystyy näkemään suuren kokonaiskuvan. Doctor Manhattan toteuttaa oman sankarin matkansa; hän käy konkreettisesti toisessa maailmassa, Marsissa, ymmärtää roolinsa maailmassa Juspeckykin kanssa kokemansa valaistumisen kautta ja palaa takaisin apoteosin myötä jumalolentona, mukanaan uusi tieto, joka muokkaa maailmanhistoriaa. Tätä tietoa ja ymmärrystä hän puolestaan soveltaa tehdessään muiden puolesta valinnan, joka mahdollistaa ainakin toistaiseksi elämän jatkumisen maapallolla.

Doctor Manhattan myös kantaa utilitaristisena Arkkienkelinä ihmisen moraaliset dilemmat harteillaan ja ratkoo ne tämän puolesta, koska voi tehdä tämän katkeruudesta vapaana, toisin kuin Rorschach. Hän on tilanteessa, jossa voi tehdä päätöksen ihmiskunnan puolesta, ja kaikkien edellä mainittujen tekijöiden valossa hänen päätöksensä tuhota Rorschach ja antaa Veidtin päästä pälkähästä näyttäytyy ehdottomasti oikeutettuna. Vaikka ihminen voi olla ”likainen virta”, on jokainen heistä ainutlaatuinen olento, ja olemassaolo on jo niin uskomaton sattumus, että kukin ihminen on kuin pieni ihme ja elämänsä näin ollen suojelemisen arvoinen. Kun Doctor Manhattan näkee Dreibergin ja Juspeckykin kietoutuneina toisiinsa, tulee lukijallekin selväksi, että kaikesta huolimatta elämän jatkuminen on kaikesta tärkeintä.

Tales of the Black Freighterin tarina kuljettaa hahmot monomyytin irvikuvana tarinan kaaren ympäri. Kuten merimiehellä, *Watchmenin* hahmoillakaan ei ole paluuta takaisin klassisia supersankareita kaivanneeseen maailmaan. Se maailma on jätetty taakse, todettu turhaksi. Se on jääne, joka raahautuu Rorschachin surkean hahmon olemuksessa taakkana. Tämä käänteinen sankarin tarina kuljettaa hahmot lävitseen liaten heidät nietscheläiseen ihmisyyden saastaan, ja vain Doctor Manhattan palaa matkalta jotain oppineena. Maailma aloittaa uuden aikakauden, uuden syklin ikuisessa toistossa. Einsteinin aloittama ja Doctor Manhattanin synnyttänyt aikakausi saa päätöksensä ja Veidtin unelmoima utopia aloittaa ainakin näennäisesti uuden matkan. Loppu jää kuitenkin auki. Doctor Manhattankin toteaa viimeisinä sanoinaan ennen lähtöään, että mikään ei koskaan lopu.

Jatkokysymyksenä olisi mielenkiintoista tutkia *Watchmenin* tarinaa vielä laajemmasta perspektiivistä ja asettaa utilitaristinen lähestymistapa enemmän kyseenalaiseksi. Jatkotutkimuksen näkökulmana voisi myös hylätä ajatuksen pitää elämää itseisarvona sinänsä ja tutkia sitä vain yhtenä moraalifilosofisena lähestymistapana. Tutkimusta pystyisi myös laajentamaan muihin hahmoihin. Esimerkiksi Adrian Veidtin toimintaa pystyisi hyvinkin tutkimaan samassa moraalifilosofisessa viitekehysessä. Myös Juspezyk ja Dreiberg olisi mielenkiintoista ottaa tutkimukseen mukaan. Kolmen suuren tekijän varjossa he kuitenkin joutuvat käymään omat moraaliset taistelunsa, hyväksymään ”tavallisina” ihmisinä sen käsittämättömän todellisuuden, jonka luomisessa ovat haluamattaan osallisina. Samoin esimerkiksi Rorschachia tutkivan psykiatrin, lehtikioskimyyjän ja New Yorkin tavallisten kaduntallaajien perspektiivi olisi mielenkiintoinen. Käsittelemieni metafyyssisten ja toismaailmallisten teemojen sijaan asiat pystyisi näkemään käytännönläheisemmästä näkökulmasta, mikä tarjoaisi kenties kiehtovamman näkökulman sodan lähellä operoivan maailman katsomiseen.

LÄHTEET

Airaksinen, Timo. (1987) *Moraalifilosofia*. WSOY:n graafiset laitokset, Juva.

Beck, Samuel J. & Beck, Anne G. (1978) *Rorschach's Test II - Gradients in Mental Disorder*. Grune & Stratton Inc., New York.

Bogicevic, Gordana Z. (2017) *Watchmen by Alan Moore and Dave Gibbons: A Presentation of moral dimension in popular culture*. Viitattu 20.4.2020
<http://doi.fil.bg.ac.rs/pdf/journals/analiff/2017-1/analiff-2017-29-1-14.pdf>

Braund, Susanna H. (1992) *Juvenal-Misogynist or Misogamist?* The Journal of Roman Studies, Vol. 82, s. 71-86. Viitattu 20.4.2020.

https://www.jstor.org/stable/301285?seq=1#metadata_info_tab_contents

Campbell, Joseph. (1990) *Sankarin tuhannet kasvot* (alkup. *The Hero With a Thousand Faces*, käänt. Hannes Virrankoski). Kustannusosakeyhtiö Otava, Keuruu. Alkuperäisjulkaisu 1949.

Dawkins, Richard. (1986) *The Blind Watchmaker*. Bath Press, Avon.

Hare, R. M. (1981) *Moral thinking: its levels, method, and point*. Clarendon Press, Oxford.

Kant, Immanuel. (2014) *Moraalin metafysiikan perustus*. (alkup. *Grundlegung zur Metaphysik der Sitten*, käänt. Markus Nikkarla) Painosalama, Turku. Alkuperäisjulkaisu 1785.

Milgram, Stanley. (2009) *Obedience to Authority - An Experimental View*. HarperCollins Publishers, New York. Alkuperäisjulkaisu 1974.

Moore, Alan 2007. BBC 4, *Comics Britannia Episode 3 - X-Rated: Anarchy in the UK*. Viitattu 20.4.2020 <https://www.youtube.com/watch?v=qKebCtCTbCA>

Moore, Alan & Gibbons, Dave. (2008) *Watchmen*. RR Donnelley, Salem. Alkuperäisjulkaisu 1986-1987.

Nietzsche, Friedrich 2007. *Hyvän ja pahan tuolla puolen*. (alkup. *Jenseits von Gut und Böse*, käänt. J. A. Hollo.) Kustannusosakeyhtiö Otava, Keuruu. Alkuperäisjulkaisu 1886.

Nietzsche, Friedrich 2009. *Iloinen tiede* (alkup. *La Gaya Scienza*, käänt. J. A. Hollo). Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu. Alkuperäisjulkaisu 1882.

Nietzsche, Friedrich 2009. *Näin puhui Zarathustra (Also sprach Zarathustra)*, käänt. J. A. Hollo). Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu. Alkuperäisjulkaisu 1883-91.

Paley, William. (2006) *Natural Theology: or, Evidence of the Existence and Attributes of the Deity, collected from the appearances of nature*. Clays Ltd, Iso-Britannia. Alkuperäisjulkaisu 1802.

Rasenberger, Jim 8.2.2004. *The New York Times*. *Kitty, 40 Years Later*. Viitattu 20.4.2020 <https://www.nytimes.com/2004/02/08/nyregion/kitty-40-years-later.html?pagewanted=all&src=pm>

Reynolds, Richard. (1994) *Superheroes: A Modern Mythology*. University Press of Mississippi, Mississippi. Alkuperäisjulkaisu 1992.

Riihimäki, Aapo. (2009) *Nietzschen arvoitus - Mitä Nietzsche todella tarkoitti?* Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Russell, Bertrand (1996) *Länsimaisen filosofian historia 2. (History of Western Philosophy and its Connection with Political and Social Circumstances from the Earliest Times to the Present Day, käänt. J. A. Hollo)* WSOY:n graafiset laitokset, Juva. Alkuperäisjulkaisu 1946.

Saarinen. Esa. (1986). *Länsimaisen filosofian historia huipulta huipulle Sokrateesta Marxiin.* WSOY:n graafiset laitokset, Juva. Alkuperäisjulkaisu 1985.

Scheid, Don E. (1983) Kant's Retributivism. *Ethics*, 93(2), 262-282. Viitattu 20.4.2020 <https://www.jstor.org/stable/pdf/2380419.pdf>

Thomson, Iain: Deconstructing the Hero, 2011. Teoksessa *Heidegger, Art, and Postmodernity* (s. 141-168). Cambridge: Cambridge University Press. Viitattu 20.4.2020 <http://faculty.georgetown.edu/blattnew/topics/docs/ThomsonHeroes.pdf>

Warburton, Nigel. (2011) *A little history of philosophy.* TJ International Ltd, Padstow, Cornwall. Alkuperäisjulkaisu 1962.

White, Mark D. (2009) *Watchmen and Philosophy: A Rorschach Test.* John Wiley & Sons, New Jersey. Viitattu 20.4.2020

https://books.google.fi/books?id=dRdKcdnd4UMC&printsec=frontcover&hl=fi&source=gs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false